Değerler Eğitimi Dergisi
Cilt 13, No. 30, 7-68, Aralık 2015
© Değerler Eğitimi Merkezi

Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerleri 100 Temel Eserde Bulunan Değerlerin Destekleme Durumu*

Osman AKTAN**

Abdurrahman KILIÇ***

Özet- Bu araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği "100 Temel Eser" listesinde belirtilen yerli ve yabancı kitaplarda yer alan değerlerle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki değerlerin uyumu incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği "100 Temel Eser" okuma kitapları serisi; çalışma grubunu ise 100 temel eser serisindeki kitapların sayfa sayılarına göre gruplandırılması sonucu, bu eserler arasından maksimum çeşitlilik örnekleme ile yöntemi seçilen on iki (12) yerli yazarlı ve dokuz (9) yabancı yazarlı olmak üzere toplam yirmi bir (21) kitap oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda bulunan değerler incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda, incelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda yer alan değerler tespit edilmiştir. İncelenen kitaplarda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerden, sırasıyla sevgi, yardımseverlik, saygı, estetik ve özgürlük değerleri en fazla yer alan değerler olduğu görülmüştür. İncelenen kitaplarda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değer-

* Bu çalışmada, Prof. Dr. Abdurrahman Kılıç danışmanlığında tamamlanan Osman Aktan'a ait yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır.

** Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

E-posta: karakteregitimi@gmail.com

*** Prof. Dr., Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

E-posta: akilic52@hotmail.com

lerden bilimsellik, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, barış ve bağımsızlık değerleri en az yer alan değerler olmuştur. İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda tespit edilen değerler içinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden bağımsızlık, estetik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik değerlerini destekleyen değer olmamıştır. Araştırmada incelenen yerli ve yabancı eserlerde en az yer alan ve diğer değerler tarafından desteklenmeyen değerlere yer veren eserlerin de değerlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler- Değer, Değerler eğitimi, İlköğretim 100 temel eser, Sosyal bilgiler öğretim programı

Giriş

Günümüzde her alanda meydana gelen hızlı değişme ve gelişmeler insan ile toplum arasındaki ilişkilerin işlevini değiştirmekte, insana kendi yaşamıyla ve de toplumsal yaşam ile ilgili yeni sorumluluklar yüklemektedir. Yaşanan hızlı değişim ve gelişmeler, insanların yararına olan sonuçlar vermekle beraber, bazen istenilmeyen sonuçların da ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Günümüzde her şey hızla ve sürekli değişim içindeyken, bu durumda toplumumuzda değişimlerden payını almakta ve hatta değişimin çok ciddi boyutta olduğu görülmektedir. Bu değişim, özellikle çocuklar ve gençler üzerinde etkili olmakta, bunun sonucu olarak da ailelerin işi gittikçe zorlaşmaktadır (Yel ve Aladağ, 2009, s. 123). Eğitimin ilk olarak gerçekleştirileceği yer ailedir. İnsanlar, temel değerlerini yeni nesillere aile aracılığıyla aktarır. Birey ilk dinî ve ahlâkî bilgi ve tutumları ailesinden öğrenir (Aydın, 2003, s. 122). İnsani özelliklerini kaybetmeden mutluluğa ulaşmak insan için oldukça önemlidir. Akıl, beden ve kalbin bu mutluluğa ihtiyacı vardır. Bireyin akıl, beden ve kalbinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir eğitimin sonucunda istenilen durum gerçekleşir. Bu eğitim, bireyin varlık alemine gönderilmesiyle devreye girmektedir. Çocuk için başlangıç ailedir. Ailede akıl, kalp ve beden uyumuna dikkat edilerek verilecek eğitim, değerler eğitimi açısından temeli oluşturmaktadır (Kılıç, 2011). Ancak bu konuda okula da önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir (Doğanay, 2009, s. 227). Okullar, ailede kazanılan değerlerin daha da pekiştirileceği ve yeni bazı değerlerin kazanılacağı ortamlardır. Ailede olduğu gibi, okulda da değerler eğitiminin yaşantıların bir parçası haline getirilerek verilmesi en uygun yoldur (Hökelekli ve Gündüz, 2007, s. 389). Bunun başarılması ise sadece programda yapılan değişikliklerle mümkün değildir. Hökelekli ve Gündüz'ün (2007, s. 389) ifadesiyle "kazandırılmak istenilen değerlerin, bütün okul çatısı

altında kabul gören, benimsenen ve yaşanan değerler olması, bunların sosyal öğrenme yoluyla ve doğal bir süreçte edinilmesi" gerekmektedir.

Toplum için gerekli değer ve ahlaki ilkelerin kazandırılmasında etkili derslerden biri sosyal bilgilerdir (Akbaş, 2008, s. 336). Sosyal bilgiler eğitimi, bireylerin kendini fiziksel ve sosyal çevresini anlaması, onlara karşı olumlu tutum ve değerler geliştirmesi; anlayışı ve sahip olduğu tutum ve değerler doğrultusunda eylemlerde bulunabilmesi için zihinsel, duyuşsal ve devinişsel olarak olgunlaşmasına yardımcı olmaktır. Sosyal bilgiler eğitimi aracılığıyla olgunlaşması beklenilen bu üç boyut, aslında Sosyal bilgiler eğitiminin de amaçlarını oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler eğitiminin genel amacı bireylere öncelikle kendini ve fiziksel ve sosyal çevrelerini anlamalarına yardımcı olmaktır (Doğanay, 2006, s. 226). Sosyal Bilgiler dersinin ulusal değerleri içselleştirme (Garcia ve Michaelis, 1998, s. 2), demokratik değerlerin önemini fark etme (Seefeldt, 2004, s. 12), bireyleri ve onların oluşturdukları kurumların değer ve ahlaki görüşlerini tanıma (Savage ve Armstrong, 1998, s. 9-10) ve topluma yön vermiş insanları tanıma ve sevme (Barton ve Levstik, 2004, s. 207) gibi değerler eğitimine yönelik pek çok amacı vardır. Genel olarak amaçlarda Sosyal Bilgiler dersi için ulusal değerler, demokratik değerler, toplumsal ve ahlaki değerleri kapsayan duyuşsal amaçların ön planda olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle duyuşsal davranışların eğitim sistemi içindeki yeri ve öneminin bilinmesi, sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmamızda kolaylık sağlayacaktır (Aktan, 2012, s. 12).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı son ilköğretim programı, programda çeşitli değişiklik ve yenilikler içermektedir. Günümüzde 2004 - 2005 eğitim öğretim döneminde hayata geçirilen ilköğretim programı, halen ilkokul ve ortaokullarda geçerliliğini devam ettirmektedir. İlgili programda bireyin merkeze alındığı bir anlayış görülmektedir. Bununla birlikte ekonomik gelişme ve demokrasiye dayalı, bireysel, ulusal ve küresel değerlere duyarlı bir eğitim ihtiyacı doğrultusunda program değişikliği gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Program değişikliği çerçevesinde yenilenen öğretim programlarından biri de İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'dır. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 4 - 5 ve 6 - 7. sınıflar için oluşturulmuştur. Değerlerin öğretimine, programlarda yer verilmiştir. Yeni ilköğretim 4. ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerler, bir başlık altında ele alınmıştır. Sosyal Bilgiler Dersi 4 - 5 Öğretim Programı'nda yer alan değer sayısı, yirmi olarak belirlenmiştir. Bu değerler adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, estetik,

dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleridir (MEB, 2009, s. 89).

Okullarda değerler, öğrencilere öğretim programları aracılığıyla sistemli ve düzenli olarak aktarılmaktadır. Okullarda her dersin öğretim programında belirtilen değerlerin öğrencilere kazandırılmasına yönelik olarak, etkinlikler hazırlanmakta ve uygulanmaktadır (Yazıcı, 2007, s. 507; Aktan, 2012, s. 37; Merey ve diğerleri, 2012, s. 1614; Yiğittir ve Kaymakçı, 2013, s. 50). Okullarda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Okullarda seçilen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabileceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerlerini anlamak ve değerlerin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir (Kıroğlu, 2008, s. 560). Çocuklar, içinde bulundukları grupta hangi davranışın iyi ve doğru ya da kötü ve yanlış olarak algılandığını ve insanın bunları gerçek hayatta nasıl yasadığını öğrenmek ve yasamak zorundadır (Beill, 2003, s. 17). Dünya genelinde ülkelerin hazırladıkları eğitim programlarında değerlerin öğretilmesi farklı yaklaşımlarla yapılmıştır. Bu yaklaşımların bir kısmı değerlerin doğrudan öğretimine, bir kısmı da akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir (Doğanay, 2009, s. 234). Öğrencilere değer kazandırmada, okuma kitapları da etkili eğitim materyalleri arasında yer almaktadır. Çocuklar için hazırlanan okuma kitaplarının çocuklara değer kazandırma özelliğinin yanı sıra çocukların gelişim özelliklerine uygun olması, çocuklara olumlu katkılar sunacak bir içeriğe sahip olması gerekmektedir. Kısaca okuma kitaplarının çocuk edebiyatının temel özelliklerini yansıtması ve çocuk kitaplarında yer alması gereken nitelikleri taşıması gerekmektedir (Aktan, 2012, s. 58).

Literatür incelendiğinde değerler eğitimi ile ilgili yapılmış pek çok araştırma yapılmıştır. Öğrencilere değerlerin kazandırılma süreci (Akbaş, 2004; Doğanay ve Sarı, 2004; Günaydın, 2005; Sarı, 2005; İşcan, 2007), değer kazandırma karakter eğitimi (Ada ve diğerleri, 2005; Gökçek, 2007; Demirel, 2009), ders kitaplarında değerler eğitimi (Gültekin, 2007; Aral, 2008; Yaman ve diğerleri, 2009; Güzel, 2013; Gör, 2013), değerler eğitimi ile ilgili öğretmen görüşleri (Tokdemir, 2007; Can, 2008; Fidan, 2009; Akbaş, 2009; Balcı ve Yanpar, 2013; Baysal, 2013; Varol, 2013; Ateş, 2014), öğretim programlarında değerler eği-

timi (Akbaş, 2006; Keskin, 2008; Baydar, 2009; Uçar, 2009; Kaymakcan ve Meydan, 2011; Izgar, 2013), değer kazandırmada edebi eserler (Kılıç, 2009; Külünkoğlu, 2010; Aktan, 2012; Kalaça, 2013; Yılmaz, 2013) değer tercihleri (Dilmaç ve diğerleri, 2008; Yılmaz, 2009; Dilmaç ve diğerleri, 2009; Akkaya, 2013), değer algıları (Aydın, 2003; Sezgin, 2006; Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008; Balcı ve Yanpar, 2010; Temli ve diğerleri, 2011; Kurnaz ve diğerleri, 2013; Zavalsız, 2014), değerler eğitimi ile ilgili tutumlar (Gömleksiz, 2004; Tahiroğlu ve diğerleri, 2010; Gömleksiz ve Cüro, 2011; Tahiroğlu, 2012; Bektaş ve Nalçacı, 2012; Çetin, 2013; Yaşaroğlu, 2014), eğitim yöneticilerinin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri (Baloğlu ve Balgalmış, 2005; Yılmaz, 2007; Fırat, 2010; Parlar ve diğerleri, 2010; Okudan ve Ekşi, 2011; Aslanargun, 2012; Demirtaş ve Ekmekyapar, 2012), yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli gözünde öğretmenin sahip olması gereken değerler (Özdemir ve Sezgin, 2011; Çubukçu ve diğerleri, 2012; Gündüz ve Çoşkun, 2012), okul hayatında değerler (Turan ve Aktan, 2008; Çengelci ve diğerleri, 2013; Meydan, 2014; Bektaş ve diğerleri, 2014), değerler eğitimi metafor çalışmaları (Aktepe, 2010; Güven ve Soydaş, 2011; Güven ve Soydaş, 2012; Karaçanta, 2013; Aladağ ve Kuzgun, 2015; Köseoğlu, 2015) tarafından incelenmiştir. Araştırmamıza benzer olarak Şen (2007) tarafından "Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında tavsiye ettiği 100 Temel Eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi'' başlıklı araştırmasında 100 temel eserde verilen kitapların değer aktarımı için yeterli olmadığını tespit etmiştir. Araştırmamızın mevcut araştırmadan farkı; bu araştırmada 100 temel eser serisinde yer alan kitaplarda, öğretim programlarında ve değerler ile ilgili alan yazında ele alınan değerler incelenmiş ve tespit edilen değerlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Program'ında verilen değerleri destekleme durumları ele alınmıştır. Okuma kitaplarında verilen değerlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda verilen değerleri destekleme durumlarını tespit etme ve değer öğretimi açısından eserlerde değerlerin verilme durumunu yansıtması açısından önemlidir.

Ülkemizde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005/70 sayılı genelge ile "İlköğretim 5. 6. 7. ve 8. sınıf öğrencileri İçin 100 Temel Eser" listesi belirlenmiştir. Yayımlanan genelgede "Kitap okuma insan şahsiyetini zenginleştirir. İyi seçilmiş bir kitap, insan için yeni bir ufuktur. Dünyaya bakış tarzı kitaplarla şekillenir." denilmektedir (2005/70, MEB Genelgesi, 2005). Ders kitapları dışında yer alan okuma kitapları, öğrencilerde okuma bilincinin gelişmesinde ve öğrencilere toplumsal değer yargılarının aktarılmasında etkili kaynaklardır. Öğrencilere önerilecek okuma kitaplarının da öğrencilerin okuma bilincini ge-

liştirmesinin yanı sıra onlara değer kazandırma ve onlara yeni ufuklar açması beklenmektedir. Bu bakımdan okuma kitaplarında yer alan metinlerin de, öğrencilere değer kazandıracak, onlarda değer kazanımını doğru davranış modelleri sunacak bir içerikle sunulması gerekmektedir. 100 temel eser listesinde verilen okuma kitaplarında yer verilen Sosyal Bilgiler Programı'nda verilen değerleri destekleme durumları incelenmesi gereken bir problem durumudur. İfade edilen bilgiler ışığında çalışmanın problemi, "İlköğretim öğrencileri için 100 Temel Eser listesinde belirlenmiş eserlerde yer alan değerlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'nda verilen değerleri destekleme durumu nedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmanın alt problemleri de şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin 100 temel eserlerde bulunma durumları nedir?

2. İlköğretim 100 temel eserlerde bulunan değerlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Değerleri destekleme durumu nedir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009, s. 263). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227).

Veri Kaynağı ve Çalışma Grubu

Araştırmanın veri kaynağını, MEB' in 2005 yılında ilköğretim okulları için tavsiye ettiği "100 Temel Eser" listesindeki okuma kitapları oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturmak için, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesi, göreli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örneklemede çalışılan probleme

taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem oluşturmada amaç, genelleme yapmak için bu çeşitliliği sağlamak değildir, tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 108–109). İlk olarak veri kaynağını oluşturan 100 Temel Eser satın alınarak liste oluşturuldu. Daha sonra 100 Temel Eser içerisinden, beş ilköğretim okulu ve bir merkez il halk kütüphanesi kayıt defterleri incelenerek öğrenciler tarafından az okunan kitaplar arasında bulunan bazı kitaplar çalışma grubundan çıkarıldı. Bu durumda veri kaynağını 83 kitap oluşturmuştur. Daha sonra veri kaynağını oluşturan 83 kitap yerli ve yabancı yazarlı olmak üzere sayfa sayılarına göre gruplandırılmıştır. Aşağıda Tablo 1'de veri kaynağını oluşturan kitapların sayfa sayılarına göre gruplandırılmasının frekans (f) ve yüzde (%) tablosu verilmiştir.

Tablo 1: 100 Temel Eserdeki Kitapların Sayfa Aralığına Göre Sınıflandırılması

Yazar	Frekans (f) Yüzde (%)	Sayfa Aralığı				
		0-100	101-200	201-300	301-400	400 ve üstü
Yerli Yazarlı	Frekans (f)	14	28	5	5	2
	Yüzde (%)	% 17	% 34	% 6	% 6	% 6
Yabancı Yazarlı	Frekans (f)	12	9	8		
	Yüzde (%)	% 14	% 9	% 8		
Toplam	Frekans (f)	26	37	13	5	2
	Toplam Frekans (f)			83		
	Yüzde(%)	% 31	%43	% 14	% 6	% 6
	Toplam Yüzde (%)			% 100		

Sayfa sayılarına göre gruplandırılan yerli ve yabancı yazarlı kitaplar, yüzdelik oranda temsil edilme durumlarına paralel olarak sayfa aralıklarından, tesadüfî olarak seçilen kitaplarla çalışma grubu oluşturulmuştur. Çalışma grubunu on iki (12) yerli yazarlı, dokuz (9) yabancı yazarlı kitap oluşturmuştur. Aşağıda Tablo 2'de çalışma grubunu oluşturan kitapların sayfa sayılarına göre gruplandırılmasının frekans (f) ve yüzde (%) tablosu verilmiştir.

Tablo 2: Çalışma Grubunu Oluşturan Kitapların Sayfa Sayılarına Göre Gruplandırılması

Yazar	Frekans (f) Yüzde (%)	Sayfa Aralığı				
		0-100	101-200	201-300	301-400	400 ve üstü
Yerli Yazarlı	Frekans (f)	3	6	2	1	0
	Yüzde (%)	% 14	% 28	% 10	% 5	% 0
Yabancı Yazarlı	Frekans (f)	4	3	2	0	0
	Yüzde (%)	% 19	% 14	% 10		
Toplam	Frekans (f)	7	9	4	1	0
	Toplam Frekans (f)			21		
	Yüzde(%)	% 33	% 42	% 20	% 5	% 0
	Toplam Yüzde (%)			% 100		

Araştırma çalışma grubunu oluşturan yerli yazarlı eserler (Ye), yabancı yazarlı eserler (Ya) olarak kodlanmıştır. Aşağıda Tablo 3'te çalışma grubunu oluşturan kitaplar verilmiştir.

Tablo 3: Çalışma Grubunu Oluşturan Kitaplar

Yerli Yazarlı Eserler		
S.No	Eser İsmi	Eserin Kodu
1	Vatan Yahut Silistre	(Ye1)
2	Ömer'in Çocukluğu	(Ye2)
3	Kuklacı	(Ye3)
4	Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler	(Ye4)
5	Yalnız Efe	(Ye5)
6	Evvel Zaman İçinde	(Ye6)
7	Eşref Saat	(Ye7)
8	Yankılı Kayalar	(Ye8)
9	Bir Küçük Osmancık Vardı	(Ye9)
10	Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler	(Ye10)
11	Gururlu Peri	(Ye11)
12	Vatan Toprağı	(Ye12)
Yabancı Yazarlı Eserler		
13	Alice Harikalar Ülkesinde	(Ya1)
14	Peter Pan	(Ya2)
15	İnsan Ne ile Yaşar	(Ya3)
16	Robin Hood	(Ya4)
17	Tom Sawyer	(Ya5)
18	Mutlu Prens	(Ya6)
19	Hikâyeler	(Ya7)
20	Oliver Twist'in Maceraları	(Ya8)
21	Değirmenimden Mektuplar	(Ya9)

Verilerin Toplanması

İlgili alan yazın ve ilköğretim programlarında yer alan değerler göz önüne alınarak, kitaplardaki değerlere ulaşılmıştır. Bunun için aşağıdaki işlemler yapılmıştır.

1. Kitaplar okunarak, değer ifade eden kelime, cümle ve paragraflar tespit edildi.
2. Değer ifade eden bölümlerdeki cümleler tespit edildi. Değer ifade eden tüm cümleler kodlandı. İlk okuma kapsamında yerli yazarlı kitaplardan, 265 sayfa, yabancı yazarlı eserlerden 196 sayfa veri elde edildi.
3. İkinci ve üçüncü okumalarla, değer ifadesi net olmayan cümleler veri setinden çıkarılarak en doğru şekilde değer içeren ve ifade eden kelime, cümle ve paragraflar elde edildi.
4. Değer ifade eden kelime, cümle ve paragrafın temsil ettiği değer veya değerler kodlanarak tespit edildi.
5. Tespit edilen kelime, cümle ve paragrafın temsil ettiği değer veya değerler ile ilgili uzman görüşü alınarak, değer veya değerlerin doğruluğu test edildi.
6. Net değer ifadesine ulaşmak için kitaplara tekrar dönülerek ikinci ve üçüncü okumalarla ayrı veri setleri oluşturuldu.
7. Oluşturulan veri setleri karşılaştırılarak, uzman görüşü doğrultusunda değer ifadesini net olarak ifade etmeyen bölümler veri setinden çıkarıldı.
8. En son aşamada en son veri seti elde edildi. Veri seti yerli yazarlı kitaplarda 89 sayfa, yabancı yazarlı eserlerde 62 sayfadan oluştu.

Verilerin Analizi

Çalışma grubu olarak seçilen kitaplardan oluşturulan veri seti üzerinde yapılan analizlerle değerlere ulaşılmıştır. Değerlere ulaşmak için yapılan veri analizinde özetle aşağıdaki işlemler yapılmıştır:

1. Kitaplardan elde edilen en son veri seti okundu. Daha sonra kitaplar tekrar okunarak veri seti ile karşılaştırıldı.
2. Elde edilen veri setinde değer ifade eden kelime, cümle veya paragraflar kodlandı. Kodlama yapılırken ilgili bölümü en iyi ifade eden değer ve alt değer ifadeleri seçilmiştir. Kodlama yapılan kelime, cümle veya paragraflar tekrar okundu, okumalar sonucunda değer ifadelerinin net olması sağlandı.
3. Yapılan kodlamalar sonucu ortak temalara ulaşıldı.
4. Daha sonra yapılan kodlamalar ve ulaşılan temalar okunarak, veri seti ile karşılaştırıldı.

5. Veri seti üzerinden ulaşılan temalardan ana temalar (değerler) ve alt temalara (alt değerler) ulaşıldı.
6. Veri seti üzerinden ulaşılan değerler ve alt değerler tekrar okunarak, değer ve alt değerlerin doğruluğu kontrol edildi.
7. Değer ve alt değerler, anlamsal işlev bakımından yakın olanlar gruplandırılarak destekleyen değer grupları oluşturuldu.
8. Oluşturulan değer grupları, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda verilen değerleri destekleme durumlarına göre değerler sınıflandırıldı.

Elde edilen verilerin geçerlik ve güvenirliği sağlanmıştır. Araştırmamız kapsamında geçerlik ve güvenirliği sağlamak amacıyla, aşağıdaki işlem basamakları uygulanmıştır:

Geçerlik Çalışmaları:

İç geçerlik (İnandırıcılık) çalışmaları:

Uzun süreli etkileşim: Araştırma kapsamında incelenen kitaplar okundu. Her okumada ayrıntılı olarak veriler işlendi. Daha sonra her kitap için tekrar geri bildirimlerde bulunarak verilere son şekilleri verildi. Bağlamın ifade ettiği değerin net olmadığı durumlarda, kitaplardaki ilgili kelime, cümle ve paragraflar tekrar okundu, en doğru değer yargısına ulaşmak için veriler üzerinde uzun süreli çalışıldı.

Derinlik odaklı veri toplama: Kitaplar ayrıntılı olarak okundu. Değer ifade eden kelime, cümle ve paragraflar kodlandı. İlk okuma kapsamında yerli yazarlı kitaplardan, 265 sayfa, yabancı yazarlı eserlerden 196 sayfa veri elde edildi. İkinci okumada yapılan düzeltmeler ile üçüncü okuma sonunda en doğru şekilde değer içeren ve ifade eden kelime, cümle ve paragraflar elde edildi. Elde edilen veriler yerli yazarlı kitaplarda 89 sayfa, yabancı yazarlı eserlerde 62 sayfaya düşmüştür.

Çeşitleme: Kitaplarda değerlerin tespit edilmesinde, belli bir değer listesi sınırlaması konulmamıştır. Kitaplardaki tüm değerler ayrıntılı olarak incelenmiş, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda verilen değerler ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda verilen değerleri destekleyen değerler tespit edilmiştir.

Uzman İncelemesi: Tüm kitaplar okunduktan sonra da elde edilen tüm veriler, uzmana gönderilerek incelemesi ve geri bildirimde bulunması sağlanmıştır. Uzman görüşüne göre veriler üzerinde son düzeltmeler yapıldıktan sonra, verilerin

analiz ve yorumlanmasına geçilmiştir.

Katılımcı Teyidi: Kitapların okunmasında öznel varsayımlardan kaynaklanacak hataları önlemek ve değer ifadelerini doğru tespit etmek amacıyla, yapılan araştırma sonuçları ile karşılaştırmalar yapılmış, ayrıca değerler ile ilgili yanlış değerlendirme yapmayı önlemek için, değerler ile ilgili uzman teyidi alınmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından değerler ile ilgili geri dönüşler yapılarak değerlerin doğru ve net olarak kodlanması sağlanmıştır.

Dış geçerlik (Aktarılabilirlik) çalışmaları:

Ayrıntılı betimleme: Araştırma kapsamında elde edilen ham veriler, değerlere göre betimlenerek kodlanmıştır. Kodlama yapılırken ve temalar düzenlenirken ham verilere sadık kalınmıştır. Bu amaçla her değer için, metinlerden doğrudan alıntılar kullanılarak, veriler betimlenmiştir.

Amaçlı örnekleme: Araştırmamızda hem 100 temel eserin karakteristiğini ortaya koymak hem de örneklemi oluşturan her bir eserin özelliklerini ortaya koymak amacıyla, nitel araştırma geleneğine uygun olarak, amaçlı örnekleme çeşitlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılmıştır. Yerli, yabancı yazarlı ve sayfa sayılarına göre gruplandırma yapılarak örneklemi oluşturan her bir eser ile ilgili olarak ayrıntılı inceleme yapılmıştır. Bu da hem genele hem de özele yansıyan amaç gerçekleştirmiştir.

Güvenirlik Çalışmaları:

İç güvenirlik (Tutarlık) çalışmaları:

Tutarlık İncelemesi: Araştırmada tutarlık incelemesini sağlamak için, her kitap için birinci, ikinci ve üçüncü okumalar sonucunda elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilerde kodlama ve değer ifadelerinde % 89'luk bir tutarlılık olduğu tespit edilmiştir**.**

Dış güvenirlik (Teyit edilebilirlik) çalışmaları:

Teyit İncelemesi: Araştırma kapsamında elde edilen ham veriler, analiz aşamasına yapılan tablolar, sınıflandırmalar, ulaşılan yargılar, alınan notlar gerektiğinde bir incelemeye tabi tutulmak amacıyla saklanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi " Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin 100 temel eserlerde bulunma durumları nedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin yerli ve yabancı eserlerde yer alma durumlarına ilişkin bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Yerli ve Yabancı Yazarlı Kitaplarda Yer Alma Durumları

Değerler	Yazar Türü		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Sevgi	352	210	562
Yardımseverlik	118	115	233
Saygı	77	79	155
Estetik	36	99	135
Özgürlük	24	27	51
Sorumluluk	40	9	49
Çalışkanlık	33	9	42
Vatanseverlik	32	1	33
Duyarlılık	20	10	30
Misafirperverlik	18	8	26
Aile birliğine önem verme	15	10	25
Adil olma	13	12	25
Dayanışma	14	7	21
Temizlik	12	8	20
Dürüstlük	6	12	18
Bağımsızlık	13	0	13
Barış	6	6	12
Hoşgörü	3	0	3
Sağlıklı olmaya önem verme	2	0	2
Bilimsellik	1	0	0
Toplam	**835**	**622**	**1457**

Tablo 4'te Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin yerli yazarlı kitaplarda yer alma durumları ile ilgili frekans tablosu verilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin yerli yazarlı kitaplarda toplamda (toplam f=835) yer aldığı görülmüştür. Yerli yazarlı eserlerde sevgi değeri en fazla yer alan (f=352) değer olmuştur.

Yerli yazarlı eserlerde sevgi değerinden sonra en fazla yer alan değerler, yardımseverlik (f=118), saygı (f=77), sorumluluk (f=40), estetik (f=36) değerleri olmuştur. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden, yerli yazarlı eserlerde en fazla bulunan değerlerden bazıları ile ilgili doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

> "En çok Mevlevileri sevdik. Manevi birliğe göre Hazreti Mevlana'yı sevmek bütün evliyayı sevmek demek olduğundan eminiz (sevgi değeri, Ye2,s.37)".
>
> "Köyün fakirlerine, dullarına, öksüzlerine yardım eder, herkesin ölüsüne kendi sevabı için mevlüt okuturdu (yardımseverlik değeri,Ye5,s.13)".
>
> "Bir gün Mushaf-ı Şerif'i al da buraya getir dedi. Aldım, öpüp başıma koyduktan sonra kabından çıkardım, yanına götürdüm. Kendisi de hürmetle aldı, öptü, başına koydu (saygı değeri,Ye2, s. 34)".
>
> "Yalnız okuma yazma öğretmek, ders belletmek değildir öğretmenlik. Görüyorsun ya sorumluluğumuz oldukça ağır (sorumluluk değeri,Ye11,s.191)".
>
> "Sultan, önce Çin ressamlarının odasına girer, resimleri beğenir. Sonra da Türk ressamlarının odasına girince, aynı resimleri daha parlak daha güzel görür ve Türk ressamlarını takdir eder (estetik değeri, Ye4,s.32)".

Yerli yazarlı eserlerde en az yer alan değerler; bilimsellik (f=1), sağlıklı olmaya önem verme (f=2), hoşgörü (f=3), barış (f=6) ve dürüstlük (f=6) değerleri olmuştur. Yerli yazarlı eserlerde bilimsellik değeri hiç yer almamıştır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden, yerli yazarlı eserlerde en az bulunan değerlerden bazıları ile ilgili doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

> "Mustafa Kemal akılcıydı (bilimsellik değeri,Ye12,s.275)."
>
> "Kanuni Sultan Süleyman, eşi olmayan kudretiyle devletinin hudutlarını alabildiğine genişlettiği zaman, belki de başının hafifçe ağrıdığı ve bu yüzden hayattan aldığı bütün keyfi birdenbire kaybettiği gün eline kalemini alıp divanın bir kenarına. "Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi" diye yazıvermiş (sağlıklı olmaya önem verme değeri,Ye7, s.142)".
>
> "Konuşurken söze başladığınız sırada karşınızdakinin kaşlarını çattığını, asık bir suratla sizi dinlediğini görürseniz konuşmak hevesiniz kırılır. Lafı kısa kesip bu tatsız sohbeti bir an önce bitirmeye bakarsınız. Bir de karşınızdakinin sizi güler yüzle dinlediğini, hatta araya biraz da tatlı söz karıştırılarak sohbete renk verdiğini görecek olsanız konuştukça konuşacağınız

gelir. Zaten öyledir. Güler yüz her şeyden önce insana cesaret verir. Çünkü güler yüzlü insanlar her kusuru hoş gören, affeden insanlardır (hoşgörü değeri,Ye7,s.29)".

"Sakarya Zaferi dış ülkeleri de etkiledi. Fransızların isteğiyle bir anlaşma imzalandı. Fransızlar Adana bölgesinden çekildiler. Giderlerken de büyük topları, ellerinde kalan cephaneleri, silahları, savaş araç gereçlerini bıraktılar. Bu ikili barıştan sonra başkalarından da barış istekleri geldi (barış değeri,Ye12,s.271)".

"Bedri Bey de yeğeni Yıldız'ın dürüstlüğünü bilir ve onu severdi (dürüstlük değeri, Ye3, s.7)".

Tablo 4 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin yabancı yazarlı kitaplarda toplamda (f=622) yer aldığı görülmüştür. Yabancı yazarlı eserlerde sevgi değeri en fazla yer alan (f=210) değer olmuştur. Yabancı yazarlı eserlerde sevgi değerinden sonra en fazla yer alan değerler, yardımseverlik (f=115), estetik (f=99), saygı (f=79), özgürlük (f=27) değerlerinin izlediği görülmüştür. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden, yabancı yazarlı eserlerde en çok bulunan değerlerden bazıları ile ilgili doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

"Dünyayı döndüren kuvvet sevgidir, sevgi (sevgi değeri,Ya1,s.54)".

"Daima başkalarına yardım etmeye hazır olan Alice, üzgün üzgün çevresine bakınarak "bir düğüm" dedi (yardımseverlik değeri, Ya1,s.25)".

"Vendi bunun çok güzel ve şirin bir ev olduğunu söyledi (estetik değeri, Ya2,s.73)".

"Mabeyincibaşı, sarayın önemli kişileri, genç kralın odasına geldiler. Ona saygılarını sundular, önünde eğildiler (saygı değeri, Ya6, s.83)".

"Sinek de senin kardeşindir. Ona kötülük etme. Ormanda dolanan kuşların da özgürlüğe hakları vardır. Onların bu mutluluğunu engelleme (özgürlük değeri, Ya6,s.123)".

Yabancı yazarlı eserlerde en az temsil edilen değerler, vatanseverlik (f=1), barış (f=6), dayanışma (f=7) ve misafirperverlik (f=8) değerleri olmuştur. Yaban-

cı yazarlı eserlerde bağımsızlık, bilimsellik, hoşgörü ve sağlıklı olmaya önem verme değerleri hiç yer almamıştır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden, yabancı yazarlı eserlerde en az bulunan değerlerden bazıları ile ilgili doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir:

> "Ben sadece bir yurtsever olarak görevimi yaptım majesteleri diye fısıldadı Robin (vatanseverlik değeri, Ya4,s.62)".

> "Barıştılar, can ciğer oldular, uslu uslu oturdular ve kadın kocasına tef çalmayı öğretti (barış değeri, Ya9,s.22)".

> "Çok doğru." diyerek herkes bir ağızdan aynı fikirde olduğunu belirtti (dayanışma değeri, Ya7,s.117)".

> "Kendilerine pek garip tabiatlı bir efendi olarak görünmüş olmama rağmen misafirleri olan bana ellerinden geldiği kadar ikram ediyorlardı (misafirperverlik değeri,Ya9,s.70)".

Tablo 4 incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin toplamda (f=1457) yer aldığı görülmüştür. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin yerli yazarlı kitaplarda (f=835) ve yabancı yazarlı kitaplarda (f=622) yer aldığı görülmüştür. Programda yer alan değerlerin yerli yazarlı kitaplarda daha fazla temsil edildiği görülmüştür. Kitaplarda en fazla yer alan değerler, sırasıyla sevgi (f=562), yardımseverlik (f=233), saygı (f=155), estetik (f=135) ve özgürlük (f=51) olmuştur. Kitaplarda en az temsil edilen değerler bilimsellik (f=1), sağlıklı olmaya önem verme (f=2), hoşgörü (f=3), barış (f=12) ve bağımsızlık (f=13) değerleri olmuştur.

Araştırmanın ikinci alt problemi "İlköğretim 100 temel eserlerde bulunan değerlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Değerleri destekleme durumu nedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmanın amacına yönelik olarak incelenen kitaplardaki tüm değerler anlamsal işlev bakımından yakın olanlar gruplandırılarak destekleyen değer grupları tespit edilmiştir. Aşağıda Tablo-5'te Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerleri, 100 temel eserde destekleyen değerler, ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerleri, 100 Temel Eserde Destekleyen Değerler

S.No	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Değerleri Destekleyen Değerler (f)	Destekleyen Değerler Toplam (f)	S.No	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer alan Değerleri Destekleyen Değerler (f)	**Destekleyen Değerler Toplam (f)**
1	Adil olma	hakkaniyet (f=21) masumiyet (f=8) eşitlik (f=3)	32	**15**	Saygı	nezaket(f=34) terbiyeli olmak(f=9) kibarlık(f=5) ahlaklı olmak(f=3) zarafet(f=3) görgülü olmak(f=2)	56
2	Aile birliğine önem verme	namuslu olmak (f=19) hayâ (f=26)	45				
3	Bağımsızlık		0				
4	Barış	dostluk(f=128) arkadaşlık(f=64) samimiyet(f=30) kardeşlik(f=11)	233	**16**	Sevgi	acıma(f=127) merhamet(f=83) şefkat(f=41) bağışlama(f=33) millet sevgisi(f=9) hakikat sevgisi(f=5) doğa sevgisi(f=3)	301
5	Bilimsellik	yeniliklere açıklık (f=2)	2				
6	Çalışkanlık	başarılı olmak(f=82) kararlılık (f=39) azim (f=18) idealist olma(f=4)	143				47
7	Dayanışma	sadakat (f=44) vefa (f=42) minnettarlık (f=9) kadirşinaslık (f=6) istişare (f=1)	102	**17**	Sorumluluk	itaat(f=22) kanaat(f=14) önderlik(f=9) tutumluluk(f=2)	
8	Duyarlılık	vicdanlı olmak (f=17)	17	**18**	Temizlik		0
9	Dürüstlük	doğruluk (f=66) güvenilirlik(f=62) sözünde durmak(f=5) emaneti korumak(f=1) hakikat sevgisi(f=5)	139		Vatanseverlik	cesaret(f=126), fedakârlık(f=49), mertlik(f=22), kahramanlık(f=17), gazilik(f=10), yiğitlik (f=6), şehitlik (f=5), özgüven(f=3), milli birlik şuuru(f=3), feragat(f=1)	242
10	Estetik		0				
11		ağırbaşlılık(f=24)					

11		alçakgönüllülük(f=10) ölçülülük(f=3) sadelik(f=3)		**20**	Yardımseverlik	feragat(f=1) iyi kalplilik(f=20) cömertlik(f=14)	99
12	Misafirperverlik					insanlık(f=14)	
13	Özgürlük	onur (f=14)	14			fazilet(f=5)	
14	Sağlıklı olmaya önem verme		0			iyi huyluluk(f=4)	

Tablo 5'te verildiği gibi sosyal bilgiler öğretim programında verilen değerlerden, diğer değerler tarafından en fazla desteklenen değerler sırasıyla sevgi (f=301), vatanseverlik (f=243), barış (f=233), dürüstlük (f=139) değerleri olmuştur. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda verilen değerlerden, diğer değerler tarafından en az desteklenen değerler sırasıyla bilimsellik (f=2), özgürlük (f=14), duyarlılık (f=17) ve adil olma (f=32) değerleridir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden bağımsızlık, estetik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik değerlerini destekleyen değerler olmamıştır. Aşağıda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerleri, 100 temel eserde destekleyen değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Değerleri Destekleyen 100 Temel Eserlerdeki Değerler

Yapılan analizler sonucunda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden adil olma, aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, hoşgörü, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin, kitaplarda tespit edilen diğer değerler tarafından desteklendiği görülmüştür. Aşağıda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden diğer değerler tarafından desteklenen değerler aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Adil Olma

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan adil olma değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Adil Olma Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Hakkaniyet	12	9	21
Masumiyet	7	1	8
Eşitlik	2	1	3
Toplam	21	11	32

Tablo 6'da verilen adil olma değerini destekleyen değerler, hakkaniyet (f=21), masumiyet (f=8) ve eşitlik (f=3) değerleri, toplamda (f=32) defa yer almıştır. Adil olma değerini destekleyen değerler yerli yazarlı eserlerde (f=21), yabancı yazarlı eserlerde (f=11) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan bazı değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Ben kim ezilirse, kim haklı ise onun yanındayım. Perihan sabahtan akşama kadar çalışır, bu apartmanda hizmetçiden ayırt edemezsin. Üstelik adı tembel, beceriksiz (Hakkaniyet değeri,Ye3, s.6)".

> "Aslan Yürekli Richhard çok güçlü, çok sevilen, haksever bir kraldı. (Ya4,s.7)".

Hakkaniyet değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, her zaman haklının yanında yer almak, herkese hakkını vermek, her zaman adaletle hükmetmek boyutlarında ele alınmıştır. Hakkaniyet değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, herkese hakkını vermek, haklıyı haksızı ayırt etmek, haksever olmak, adalete inanmak, adalet dağıtmakta tarafsız olmak, haksızlıkları gidermeye çalışmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Üç gündür kendisiyle beraber aç ve uykusuz duran bu kadın suçsuzdu. Acılarına yürekten katılmış, üzülmüş, ağlamıştı (Ye9,s.51)".

> " Adamı kandırmasalar bari, kocacağızım fazla tevekkeli, kimseyi aldatmak onun aklına gelmez ama bir çocuk, onu aldatabilir. (Ya3,s.12)."

> Masumiyet değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, suçsuz olmak, günahsız olmak ve temiz bir insan olmak boyutlarında ele alınmıştır. Masumiyet değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, temiz kalpli olmak olarak ele alınmıştır.

> "Bu kanunla Türk kadının özgürlüğü ve hakları tanınmış oluyordu. Artık evlenmelerde nikâhları imamlar kıymayacak, erkekler "boşsun", "boşadım" sözcükleriyle karılarını boşayamayacaklar ve birden fazla kadınla evlenemeyeceklerdi. Böylece erkekle kadın arasında bir eşitlik sağlandı (Ye12,s.262)".

> "Kanunda yeri var; bütün insanlar eşittir diye (Eşitlik Değeri,Ya7, s.34)."

Eşitlik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, kanun önünde eşit haklara sahip olmak ve kanun önünde aynı statüye sahip olmak olarak ele alınmıştır. Eşitlik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, kanun önünde herkesin eşit haklara sahip olması olarak ele alınmıştır.

Aile Birliğine Önem Verme

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan aile birliğine önem verme değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Aile Birliğine Önem Verme Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Hayâ	17	9	26
Namuslu Olmak	7	12	19
Toplam	24	21	45

Tablo 7'de verilen aile birliğine önem verme değerini destekleyen değerler, hayâ (f=24) ve namuslu olmak (f=21), toplamda (f=45) defa yer almıştır. Aile birliğine önem verme değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=24), yabancı yazarlı eserlerde (f=21) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan bazı değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Düğün dernek lafından da öyle utanır, öyle bir utanır ki, başını kaldırıp da şehzadenin yüzüne bile bakamaz (Ye6, s.88)".

> "Zavallı oğlan öyle utanmış ki başı göğsüne kadar sarkmış, yüzü kıpkırmızı olmuş (Ya6, s.30)".

> "Çamlıca ormanının arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi (Ye5, s.110)".

> "Nottingham ilinin sınırları içinde soylu, varlıklı ve son derece namuslu bir sakson yaşamaktaydı. Huntindon Dükü (Ya4, s.8)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde namuslu olmak değeri, namusuyla yaşamak, aile değerlerine önem verme ve aile değerlerini koruma, ailesine sadık kalma, mahremiyeti önemseme, ahlak kurallarına uygun yaşamak, kendi alın teri ile yaşamak, harama el uzatmamak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde mahremiyeti önemsemek, aile değerlerine sadık olmak, namusuyla yaşamak boyutlarında ele alınmıştır.

Barış

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan barış değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Barış Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Dostluk	73	55	128
Arkadaşlık	23	41	64
Samimiyet	17	13	30
Kardeşlik	6	5	11
Toplam	119	114	233

Tablo 8'de verilen barış değerini destekleyen değerler, dostluk (f=128) ve namuslu olmak (f=21), toplamda (f=45) defa yer almıştır. Barış değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=119), yabancı yazarlı eserlerde (f=114) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan bazı değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Ali, daha önce bu köyde yeni kurulan bir çiftliğe malzeme taşımış, çiftliğin sahibiyle tanışıp dost olmuşlardı. Çok iyi insanlardı (Ye9,s.60)".

> "O günden sonra Kızılderililer çocukların en iyi dostları olmuşlardı. Bilhassa Prenses Lili şen denizci ile kaba kuvvetin elinden onu Peter'in nasıl kurtardığını hiç unutmuyordu (Ya2,s.87)".

Dostluk değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, dostluklar geliştirmek, insanlara yakınlık göstermek, sevdiklerine değer vermek, dostlarını unutmamak, dost kazanmak için çalışmak, dostlarına ikramda bulunmak, dostlarına güvenmek, dostlarını ziyaret etmek, insanlara dostça yaklaşmak, hayvanlarla dostluk kurmak, dostlarına yardım etmek, iyi insanlardan dost seçmek, dostlarıyla fikir alışverişinde bulunmak, kara gün dostu olmak, ülkelerle dostluk ilişkileri geliş-

tirmek olarak ele alınmıştır. Dostluk değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlarla yakın ilişkiler geliştirmek, dost olmak, dostça davranmak, dostlarının yardımına koşmak, doğru olmanın insana daha çok dost kazandıracağına inanmak, dostlarına güvenmek, aile dostlarına değer vermek, yoksullarla dost olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Hem bak! Anan baban öldüyse bizler varız. Arkadaşların var. Biz hepimiz seni çok seviyoruz (Ye8,s.23)".

> "İyi dostların yanında olmak Oliver için büyük mutluluktu. Hepsi de birbirinin arkadaşlığından memnun kalarak gerçekten mutlu bir hayat sürüyordu. Tanrı'ya üzerlerinden merhametini ve sevgisini eksik etmediği için de dua etmeyi unutmuyorlardı (Ya8,s.223)".

Arkadaşlık değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, arkadaşlık kurmak, oyun arkadaşı olmak, hayvanlarla arkadaş olmak, eğitimde çocuklarla arkadaş gibi konuşmak, çocukluk arkadaşı olmak, arkadaşlarıyla problemlerini paylaşmak, arkadaş canlısı olmak, zor zamanlarda arkadaşlarına destek olmak, sıra arkadaşı olmak ve asker arkadaşı olmak boyutlarında ele alınmıştır. Arkadaşlık değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, arkadaşlıklar kurmak, iyi insanlarla arkadaş olmak, arkadaş olmaktan mutluluk duymak, ilk arkadaşı unutmamak, sadık arkadaş olmak, arkadaşlarının kötülük yapmasını engellemek ve arkadaşlarına karşı eli açık olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Zübeyde Hanım mektubu yolladıktan sonra seccadesini yere serdi. İki rekat namaz kıldı. Ellerini gökyüzüne doğru açtı. Kalbinin sonsuz sevgisi ve içtenliğiyle dua etmeye başladı (Ye12,s.223)".

> "İsterseniz size ricamı tekrar edeyim; iyi ve anlayışlı bir arkadaş olarak kalın ve beni de huzur içinde bırakın. Bunu sizden bütün samimiyetimle istiyorum (Ya7,s.91)".

Samimiyet değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, içten davranmak, içten bağlılık, özeleştiride bulunmak, insanlara karşı samimi davranmak, insanlara moral vermek, sevgi gösterisinde bulunmak, samimiyetine inanmak olarak ele alınmıştır. Samimiyet değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, içten davranmak, her şeyi yürekten istemek, cana yakın davranmak ve insanlarla can ciğer dostluklar geliştirmek boyutlarında ele alınmıştır.

> "Nasıl bilmem? Zavallı çocuk, o da bir kardeşimdi. Öyle kardeş ki, belki anamız, babamız bir olsa fikrimiz, huyumuz o kadar da bir olmazdı. Biçareyi kurşuna dizmişler (Ye1,s.36)".

> "İki çocuk dertleşerek yürürken bundan böyle hep birlikte yaşamaya, kardeş olmaya karar verdiler (Ya5,s.51)".

Kardeşlik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, samimi dostluk, insanları öz kardeş gibi sevmek olarak ele alınmıştır. Kardeşlik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, birlik ve beraberlik, samimi dostluk, öz kardeş gibi benimsemek boyutlarında ele alınmıştır.

Bilimsellik

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan bilimsellik değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Bilimsellik Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Yeniliklere Açıklık	1	1	2
Toplam	1	1	2

Tablo 9'da verilen bilimsellik değerini destekleyen değer, yeniliklere açıklık (f=2) defa yer almıştır. Bilimsellik değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=1), yabancı yazarlı eserlerde (f=1) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan yeniliklere açıklık değerinin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp deyip düştüm yollara (Ye6, s.151)".

> "Kraliçe peri ise ümidini kesmemişti, "Niçin onun üstünü bir ev yaparak örtmüyoruz» diye sordu. Bu çok güzel bir fikirdi, hepsi olumlu karşılayarak alkışladılar (Ya2,s.36)".

Yeniliklere açık olmak değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde öğrenmeye açık olmak, yabancı yazarlı eserlerde yeni fikirler geliştirmek boyutlarında ele alınmıştır.

Çalışkanlık

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan çalışkanlık değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Çalışkanlık Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Kararlılık	21	18	39
Azim	14	4	18
İdealist olma	4	0	4
Başarılı olma	64	18	82
Toplam	103	40	143

Tablo 10'da verilen çalışkanlık değerini destekleyen değer, kararlılık (f=39), azim (f=18), idealist olma (f=4), başarılı olma (f=82) defa yer almıştır. Çalışkanlık değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=103), yabancı yazarlı eserlerde (f=40) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Bunu duyar duymaz küçük kız cesaretli ve kararlı bir iki adım atıp bileğine yapıştı Salim Öğretmen'in (Ye11, s.44)."

> "Adam haklıydı. Son derece de kararlıydı (Ya8, s.77)".

İncelenen yerli yazarlı kitaplarda kararlılık değeri bir fikre sahip olma ve onu savunma, verdiği kararların arkasında durmak, verdiği karar için mücadele etmek, başarı yolunda kararlı olmanın önemine inanmak, başarı yolunda kararlılık göstermek, verdiği sözü tutmada kararlı olmak, sıkıntı ve problemleri aşmada kararlı olmak, kararlılık göstermenin insana güç verdiğine inanmak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı kitaplarda kararlılık değeri zorlukları aşmada kararlılık göstermek, bir konuda ısrarcı olmak ve istediğini elde etmek, haklı olduğu bir konuda geri adım atmamak, hedefinden vazgeçmemek, verdiği sözü tutmada kararlı olmak, zorlukları göze almak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Nice büyük adamlar, insan kudretinin dışında zannedilen muazzam işleri, yalnız azimleri sayesinde başarmaya muvaffak olmuşlar, o işleri yapmayı akıllarından bile geçirmeyen insanlarsa varılan netice karşısında şaşakalmışlardır (Ye7, s.15)».

> "Üç oğlum var, üçü de pırlanta. Akıllı, azimli, iş adamı kafalı (Ya7, 21)".

İncelenen yerli yazarlı kitaplarda azim değeri bir fikre inanmak ve onun için mücadele etmek, inandığı fikir için zorluklara katlanmayı göze almak, başarı yolunda ısrarcı olmak, başarı yolunda azimli olmak, gösterdiği azim sayesinde başarılı olmak, başarıyı engelleyen faktörlerle mücadele etmede hiç yılmamak, engeller karşısında engelleri aşma kararlılığını hiç kaybetmemek boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yabancı yazarlı kitaplarda azim değeri bir işte azimli olma, engellerle mücadelede azimli olmak, verdiği sözü tutmada azimli olmak, hedeflerini gerçekleştirme yolunda istekli ve ısrarcı olmak, hedefinden vazgeçmemek boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

> "Devlet adamlarından, ilim adamlarından, kâşiflerden, mucitlerden tutun da, filozoflara, ediplere, şairlere kadar herkes insanları daha mesut etmek için çalışmaktadırlar"(Ye7, s.24)".

İncelenen yerli yazarlı kitaplarda idealist olma değeri, bir amaç edinme ve bu amacı gerçekleştirmede istekli ve ısrarcı olmak, başarı yolunda hedefler koymak, hedef sahibi olmak ve hedefi için çalışmak, hedefinden asla vazgeçmemek, başarı yolunda hedeflerine ulaşmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Gerçekten de Şebnem pişman olmuş, okula gönderilmeyeceğinden korkmuş, var gücüyle gece gündüz ders çalışıyordu. Eylül imtihanlarında üç dersinde başarılı oldu (Ye9, s.102)".

> "Herkes işini büyük bir başarıyla bitirmişti. İyi ama o ilginç fişek n'aptı dersiniz (Ya6, s.52)".

Başarılı olmak değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, en tehlikeli görevleri başarı ile tamamlamak, spor müsabakalarında birinci olmak, başarıya inanmak, başarısı için çalışmak, mesleğinde yükselmek, olumsuz şartları olumluya çevirmek, okuldan mezun olmak, başarı için hedefe odaklanmak, engellerin üzerine yürümek, başarılı yolunda pes etmemek, küçük hedeflerden büyük hedeflere ulaşmak, her yaşta başarılı olunabileceğine inanmak, başarı yolunda iradeli olmak, başarılı olmak için sevdiği mesleği seçmek, bir sanat eseri oluşturmak, başarı için teknolojinin imkanlarından yararlanmak, başarılı bir sanatkar olmak, başarıyı takdir etmek, var olan sorunların çözümüne katkı sağlamak, başarıyı ekip çalışması olarak sunmak, derslerinde başarılı olmak, sınavlarda başarılı olmak, savaşta başarılı olmak, başarının mutluluğunu yaşamak ve başarısından emin olmak boyutlarında ele alınmıştır. Başarılı olmak değeri, incelenen

yabancı yazarlı eserlerde, bir makineyi işler hale getirmek, mesleğinde yükselmek, verilen görevi başarı ile tamamlamak, başarıyı takdir etmek, her hangi bir planı başarı ile uygulamak, savaşta başarılı olmak boyutlarında ele alınmıştır.

Dayanışma

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan dayanışma değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Dayanışma Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Sadakat	22	22	44
Vefa	20	22	42
Minnettarlık	5	4	9
Kadirşinaslık	6	0	6
İstişare	1	0	1
Toplam	54	48	102

Tablo 11'de verilen dayanışma değerini destekleyen değerler, sadakat (f=44), vefa (f=42), minnettarlık (f=9), kadirşinaslık (f=6) ve istişare (f=1) defa yer almıştır. Dayanışma değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=54), yabancı yazarlı eserlerde (f=48) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> " Her şeyi çabuk öğrendiği gibi bildiklerini çevresindekilere kolay da öğretirdi. Kısa sürede iyi bir sonuç aldı. Subaylar kendisine içtenlikle bağlandılar (Ye12, s.65)».

> "Küçük Hans'ın bir sürü arkadaşı varmış. Ama en sadık arkadaşı değirmenci Hugh'muş. Varlıklı Hugh öylesine sadıkmış ki, hiçbir gün bahçe duvarından içeri sarkıp bir demet çiçek ya da bir avuç kokulu ot almadan; yemiş mevsimi ise ceplerini mor erikle ya da çilekle doldurmadan geçip gitmezmiş (Ya6, s.27)".

Sadakat değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, savaşta komutanlarına sadık kalmak, vatanına ve milletine bağlı olmak, Allah'a inanmak ve bağlanmak, meslek ilkelerine bağlı olmak, evcil hayvanların sahiplerine bağlı olması, hayatındaki dostlarına sadık kalmak, inandığı değerlere bağlı olmak, dini değerlerine bağlı olmak, verdiği sözde sadık olmak, sevdiği insanlara bağlı kalmak, sevdiklerine ihanet etmemek, insanlarla dostluklar kurma ve bu dostlukları sürdürmek, aile bireylerine bağlı olmak, devlet yönetimine sadık yaşamak, dava

sahibi olma ve davasına bağlı kalmak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde sadakat değeri, sözüne bağlı kalmak, verdiği sözü yerine getirmede sadık olmak, evcil hayvanların sahiplerine bağlı olması, aile bireylerine bağlı olmak, aile değerlerini önemsemek ve korumak, milletine ve devletine bağlı yaşamak, arkadaşlarına bağlı olmak, inandığı değerlere bağlı olmak, inandığı değerler ile yaşamını sürdürmek boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

> "Yanımda kır sakallı bir kişi peyda oldu. Elimden tuttu. "Korkma oğlum" diyerek vücudunu bana siper etti. Hayvanlar geçtikten sonra da tebessüm ederek" haydi şimdi git oğlum" dedi. İhtimaldir ki o kişi vefat etmiştir; fakat iyiliği benim gönlümde hâlâ yaşıyor (Ye2, s.8)".

> "Sizleri ve yaptığınız iyiliği hiçbir zaman unutmayacağım dedi (Ya4,s.43)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde vefa değeri, kendisine yapılan iyiliği unutmamak, kendisine iyilik yapan insanları unutmamak, dostluklarını sürdürmek, kendisine yapılan iyiliğe iyilikle karşılık vermek, kendisine iyilik yapan insanları rahmetle anmak, zor durumda kaldığında kendisine, maddi ve manevi destekte bulunan insanları unutmamak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde vefa değeri, kendisine yapılan iyiliği unutmamak, kendisine iyilik yapanlara rahmet duymak, yaratıcıyı unutmamak, kendisine yardım edenlere teşekkür etmek boyutlarında ele alınmıştır.

> "Zannederim ki bu ânâ kadar en çok korktuğum dakika o dakikadır. Büyük bacının minnettarıyım ki, yetişti beni kurtardı (Ye2, s.50)".

> "Çok mutluyum efendim. Bana gösterdiğiniz iyilikten dolayı çok minnettarım size (Ya, s.85)".

Minnettarlık değeri yerli yazarlı eserlerde, yapılan iyiliğe duyarsız kalmamak, kendisine yapılan iyiliğe teşekkür etmek, iyiliğe iyilikle karşılık vermek boyutlarında ele alınmıştır. Minnettarlık değeri yabancı yazarlı eserlerde, kendisine yapılan iyilikten memnuniyet duymak, iyiliğe teşekkür etmek, kendisine yapılan iyiliği unutmamak boyutlarında ele alınmıştır.

> "İnsaniyet sizden hoşnuttur; elbette adınız asrımızda tutulan tarihlerin en şanlı yapraklarına yazılır. Cenabı Hak sizden hoşnuttur; ettiğiniz hizmetleri, şüphe yok ki, melekler şimdiden rahmetle, hürmetle yâd ediyorlar. Ettiğiniz fedakârlığın kadrini ben bilirim (Ye1, s.77)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde kadirşinaslık değeri, insanlığa katkısı olan insanların değerini bilmek, kendisine yapılan iyiliğin kıymetini bilmek, aile bireylerinin değerini bilmek boyutlarında ele alınmıştır.

> "Adamın biri "bir akıllı arıyorum, onunla meşverette bulunacağım. Bir müşkülüm var, ona soracağım" diye herkese sorar dururmuş (Ye4,s.47)".

İstişare değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, insanlarla bir konuda fikir alışverişinde bulunmak olarak ele alınmıştır.

Duyarlılık

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan duyarlılık değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: Duyarlılık Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Vicdanlı olma	8	9	17
Toplam	8	9	17

Tablo 12'de verilen dayanışma değerini destekleyen değer, vicdanlı olma (f=17), defa yer almıştır. Duyarlılık değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=8), yabancı yazarlı eserlerde (f=9) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Benim tavukları boğmaya vicdanım el vermez, Kral hazretleri (Ye11,s.84)".

> "Tom, yeminlerin en ağırıyla dudaklarını kenetlediği halde, vicdanı onu gece yarısı avukatın evine gidip her şeyi anlatmaya mecbur ettikten sonra, Huck'ın kimseye itimadı kalmamıştı (Ya5,s.93)".

Vicdanlı olmak değeri yerli yazarlı eserlerde, vicdanının sesine kulak vermek, insaflı davranmak, haksızlıkları kabullenmemek, yaptığı kötülükten dolayı vicdan azabı çekmek ve temiz bir hayat yaşamak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde, yaptığı bir kötülükten sürekli olarak rahatsızlık duymak, vicdanının sesine kulak vermek, haksızlıkları gidermek için mücadele etmek boyutlarında ele alınmıştır.

Dürüstlük

Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan dürüstlük değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13: Dürüstlük Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Doğruluk	38	28	66
Güvenilirlik	51	11	62
Sözünde Durmak	4	1	5
Emaneti korumak	1	0	1
Toplam	94	40	134

Tablo 13'de verilen dürüstlük değerini destekleyen değerler, doğruluk (f=66), güvenilirlik (f=62), sözünde durmak (f=5), emaneti korumak (f=1) defa yer almıştır. Dürüstlük değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=94), yabancı yazarlı eserlerde (f=40) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Bütün gayretlerimiz sırf onun iyiliği için olduğuna, yani hayatta rahat etmesini, sevilmesini ve yükselmesini istemediğimize göre ona doğruluğu, adil olmayı, sözünde durmayı, iyilik etmeyi öğretmeliyiz (Ye7, s.57)".

> "Size doğruyu söylüyorum efendim. Tanrı benim şahidimdir."(Ya7, s.8)

Doğruluk değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, her zaman doğruyu söylemek, içinden geldiği gibi konuşmak, her durum ve şartta inandığı doğruları söylemekten çekinmemek, doğruluğu ile insanların güvenini kazanmak, her zaman doğru konuşmak, asla doğruluktan ayrılmamak, en doğrusunun Allah tarafından bilineceğine inanmak, samimi davranmak, mutlu bir hayat için doğruluktan ayrılmamak gerektiğine inanma, doğruluğun insana değer kattığına inanmak, yalan söylememek, düşüncelerini açık açık ifade etmekten çekinmemek boyutlarında ele alınmıştır. Doğruluk değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, yalan söylememek, her şartta ve her yerde doğru söylemek, doğruluktan ayrılmamak, doğru olana saygı duymak, doğrunun yanında yer almak, doğruluk yolunda insanlara rehberlik yapmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Onun için herkes kendisini muhterem tutardı. Saraç esnafının büyük güvenini kazanmış olduğundan orta sandığının yönetimini istemediği halde kendisine vermişlerdi (Ye2, s.35)".

> "Bu genç bayan bundan hemen hemen iki hafta önce kendisine söylediklerinizi bana, pek güvenilir birkaç dosta anlattı. Açık söyleyeyim başta size güvenmekten korkuyordum. Ama şimdi size iyice güveniyorum, diye konuştu (Ya8, 196)".

Güvenilirlik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, kendine inanmak, insanlara güvenmek, insanların verdiği sözlere güvenmek, davranışlarıyla insanlara güven vermek, güvende olmak, itibar sahibi olmak, kurum olarak insanların güvenini kazanmak, insanlara inanmak, insanların güvenlerini kaybetmemek için çalışmak, karakter sahibi olmak ve devletine güvenmek boyutlarında ele alınmıştır. Güvenilirlik değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlara güven verecek davranışlarda bulunmak, insanlara inanmak, kendisine güvenmek, insanlara güvenmek, güvende olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "-Ben bir kolayını bulur, kasabaya dönerim. Yeter ki, sen şehre vaktinde yetiş.
>
> -Yetişeceğim öğretmenim. Size söz veriyorum. Şeref sözü. Bu işi başaracağım. Başarmıştı da. Düşmana görünmemek için ağaçlara mı tırmanmamıştı? Mağaralar mı bulup saklanmamıştı? Yüzerek derelerden mi geçmemişti? Ve tam zamanında planla haberler Türk komutanına ulaştı (Ye12, s.16)".

> "Sabahki hadiseden sonra dayanılmaz bir ıstırap ve bedbinlik içinde olduğu belli. Üstelik bir de verilmiş sözü var: Ağzına bir daha içki dokundurmamak (Ya7, 116)".

Sözünde durmak değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, verdiği sözü tutmanın önemini bilmek, aldığı görevi yerine getirmek boyutlarıyla ele alınmıştır. Sözünde durmak değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, verdiği bir sözde kararlılık gösterme boyutuyla ele alınmıştır.

> "Kardeşinde önce Yüce Allah'a, sonra sana emanet. Ben senden memnunum Mehmet'im. Çok iyi bir evlatsın (Ye8,s.22)".

Emaneti korumak değeri, incelenen yerli yazarlı eselerde kendisine emanet edilen bir insana sahip çıkmak ve onu korumak olarak ele alınmıştır.

Hoşgörü

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan hoşgörü değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14: Hoşgörü Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Ağırbaşlılık	6	18	24
Alçakgönüllülük	8	2	10
Ölçülülük	2	1	3
Sadelik	2	1	3
Toplam	18	22	40

Tablo 14'de verilen hoşgörü değerini destekleyen değerler, ağırbaşlılık (f=24), alçakgönüllülük (f=10), ölçülülük (f=3), sadelik (f=3) defa yer almıştır. Hoşgörü değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=18), yabancı yazarlı eserlerde (f=22) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Adamcağız pek ağırbaşlı, kibirli ve toplumun içinde hatırı sayılan bir kimse olduğu halde bir ortaoyununda kahkahalarla gülerdi (Ye3, 24)".

> "Bunları büyük bir ağırbaşlılıkla yüce bir soylulukla sundular. Hem usul usul hem de zarif davranıyorlardı. Hele o saray selamlar. Herkes bayılmıştı (Ya6, s.99)".

Ağırbaşlılık değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, olgunluk sahibi olmak, yaşına uygun davranmak, davranışlarında ölçülü olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da. Konu komşusu da severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı (Ye10,s.152)".

> "Sardunyalar caka satmaktan hoşlanmazlardı, alçak gönüllükleriyle tanınmışlardı (Ya6,s.103)".

Alçakgönüllülük değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, yaptığı iyiliği abartmamak, yaptığı iyiliği küçük görmek boyutlarında ele alınmıştır. Alçakgönüllü-

lük değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, gösterişsiz bir şekilde yaşamak ve kendini üstün görmemek boyutlarında ele alınmıştır.

> "İslamın şartı beş, altıncısı da haddini bilmek (Ye6, s.66)".

> "Prenses ağır ağır doğruldu. Ölçülü davranışlarına yeniden kavuşmuştu (Ya6, s.102)".

Ölçülülük değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, haddini bilmek ve davranışlarında ölçülü olmak boyutlarında ele alınmıştır. Ölçülülük değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, davranışlarında ölçülü olmak boyutuyla ele alınmıştır.

> " Çok iyi para kazanmasına rağmen sade bir hayat yaşardı (Ye9, s.11)".

> " Hem bu Marsilyalı ve Korsikalı üç adam sade, saf ve iyi insanlardı (Ya9, s.70)".

Sadelik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, gösterişsiz bir hayat yaşamak ve çok seçici davranmamak boyutlarında ele alınmıştır. Sadelik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, gösterişsiz bir hayat yaşamak olarak ele alınmıştır.

Özgürlük

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan özgürlük değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15: Özgürlük Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Onur	12	2	14
Toplam	12	2	14

Tablo 15'de verilen özgürlük değerini destekleyen değer, onur (f=14) defa yer almıştır. Özgürlük değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=12), yabancı yazarlı eserlerde (f=2) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Muhsin Çelebi biraz durdu. Yutkundu, gülümsedi. Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem dedi (Ye5,s.111)".

> "Adam, Nancy'e yaptığı iyilikten dolayı para yardımı yapmak istedi; fakat Nancy kabul etmedi (Ya8,198)".

Onur değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, şeref sahibi olmak, haklı olduğu bir konuda yalnız kalsa da geri adım atmamak, başkaları tarafından saygı görme, kendisine yapılan haksızlıklara kayıtsız kalmamak, kimseye el açmadan alın teri ile geçinmek, kula kul olmamak boyutlarında ele alınmıştır. Onur değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, şeref sahibi olmak ve insanlar tarafından saygı görmek boyutlarında ele alınmıştır.

Saygı

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan saygı değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Saygı Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Nezaket	10	24	34
Terbiyeli Olmak	7	2	9
Kibarlık	2	3	5
Ahlaklı olmak	3	0	3
Zarafet	0	3	3
Görgülü Olmak	2	0	2
Toplam	24	32	56

Tablo 16'da verilen saygı değerini destekleyen değerler, nezaket (f=34), terbiyeli olmak (f=9), kibarlık (f=5), ahlaklı olmak (f=3), zarafet (f=3), görgülü olmak (f=2) defa yer almıştır. Saygı değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=24), yabancı yazarlı eserlerde (f=32) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Yalnız derslerinde değil, yaptığı her işte başarılıydı. Öğretmenlerine karşı saygılı, arkadaşlarına karşı oldukça nazikti (Ye9, s.103)".

> "Ona salkımın en iyi yerini ikram ettiler ve bütün bu baylar pek nezaket ve iltifat gösterdiler (Ya9, s.38)".

Nezaket değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, nazik davranışlar sergilemek, insanlara karşı nazik davranma, terbiyeli olma ve konuklarına hizmet etme boyutlarında ele alınmıştır. Nezaket değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, kendini büyük görmeme, insanları kıskanmamak, nazik olma, nazik davranışlar gösterme, nezaket gösterme, izin isteme, özür dileme, hayvanlara karşı nazik davranma boyutlarında ele alınmıştır.

> "Ne rahatsızlığı? Rahatsız olmak bir yana, böyle güzel yetişmiş ve terbiyeli çocuklara sahip olduğumuz için sevinç duyarız (Ye8, 116)".

> "Üç çocuk da uslu ve terbiyeliydiler (Ya2, 48)".

Terbiyeli olmak değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde ailede kurallara uymak, edepli olmak, büyüklere karşı terbiyeli olmak, tanıdığı veya tanımadığı herkese iyi davranmak boyutlarında ele alınmıştır. Terbiyeli olmak değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, uslu olmak ve insanlara karşı terbiyeli olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Ayasofya semtinde bir konağa girdik. Eşyaları vesairesi mükemmeldi. Kibardan birinin konağı olduğu anlaşılıyordu (Ye2, s.40)".

> "Ortalarda dolaşıp duran bu küçük, İspanyol çocuklarında bir incelik, bir kibarlık görünüyordu (Ya6, s.92)".

Kibarlık değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, düzenli olma, insanlara karşı her zaman kibar davranmak ve efendi olmak boyutlarında ele alınmıştır. Kibarlık değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlara kibar yaklaşmak, kibar davranışlarıyla tanınmak, terbiyeli davranmak ve incelik boyutlarında ele alınmıştır.

> "İhtiyar onun yaptıklarını anlatırken muhabbetten dudakları titriyordu. Ben de bu muhabbetin aksini ruhumda duydum. Yalnız Efe'nin her hareketi ahlaki idi. Halk, yerliler, köylüler ona ulvi bir kahraman gibi tapıyordu (Ye5, s.9)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde ahlaklı olmak değeri, ahlaklı davranışlarda bulunmak ve ahlaki yönüyle tanınmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Bir gün Robin, ormanda son derece zayıf giyimli, orta yaşlarda bir kadına rastladı. Kadının güzel yüzündeki üzüntülü ifade hemen belli oluyordu (Ya4, s.33)".

Zarafet değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, giyimine özen gösterme ve nazik davranışlar sergileme boyutlarında ele alınmıştır.

> "Mustafa annesini dikkatle dinliyordu. Annesi okullarda okuyup yetişmiş değildi. Ama akıllıydı. Görgülü idi. Görerek dinleyerek çok şey öğrenmişti. Söyledikleri gerçekti (Ye12, 62)".

Görgülü olmak değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, toplum içinde yaşama kurallarını bilmek ve görgü kurallarına uymak boyutlarında ele alınmıştır.

Sevgi

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan sevgi değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17: Sevgi Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Acıma	57	70	127
Merhamet	33	50	83
Şefkat	16	25	41
Bağışlama	11	22	33
Millet sevgisi	9	0	9
Hakikat Sevgisi	2	3	5
Doğa Sevgisi	3	0	3
Toplam	131	170	301

Tablo 17'de verilen sevgi değerini destekleyen değerler, acıma (f=127), merhamet (f=84), şefkat (f=41), bağışlama (f=33), millet sevgisi (f=9), hakikat sevgisi (f=5), doğa sevgisi (f=3) defa yer almıştır. Sevgi değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=131), yabancı yazarlı eserlerde (f=170) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Kadı bir dervişe, bir adama baktı. Hastanın ayakta duracak hali yoktu, acıdı. Davacıya dedi ki: ''Görmüyor musun yahu, adam iskelete dönmüş, bu artık ölü sayılır. Ben dirilere hükmederim, ölülere değil. Vazgeç bu davadan (Ye4, s.105)''.

> "Ben insan olduğum zaman, kendim için kaygı çektiğimden değil, yoldan geçen bir adamda sevgi olduğundan, kendisi ve karısı bana acıyıp beni sevdiklerinden sağ kaldım. Öksüzler, kendi annelerinin kaygı çekmesinden değil kendilerine yabancı olan bir kadının yüreğinde sevgi olduğundan ve onlara acıyıp, sevdiğinden sağ kaldılar. Tıpkı bunun gibi, bütün insanlar da kendi iyilikleri için zihin yorduklarında değil, insanda sevgi bulunduğundan yaşarlar(Ya3, s.39)".

İncelenen yerli yazarlı kitaplarda acıma değerinin daha çok, başkalarının yaşadıkları olumsuz durumlara üzülme, yoksul ve çaresiz durumda olan insanlar için üzülme, hayvanlar için üzülme boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yabancı yazarlı kitaplarda acıma değerinin daha çok insanlar ve hayvanlar için üzülme, zor durumda kalan insanlar için üzülme ve onlara yardım etme, insanların ölümüne üzülme boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

> "Romantik iç odadan kahkahaları duymuş, sinirden deliye dönmüştü. Kendini sinemaya gitmekten alıkoyan Osmancığa uzun uzun nefretle baktı. Fakat baktıkça kalbine merhametin sıcaklığı yayılır gibi oldu (Ye9, s.22)".

> "Siz çok merhametli bir kadınsınız (Ya8, s.9)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde merhamet değerinin daha çok, insanlara karşı merhametli davranma, yüreği merhametle dolu olmak, Allah›ın merhametine sığınma, Allah›ın merhametine inanma, çocuklara karşı merhametli olma, yetim çocuklara karşı merhametli olma, hayvanlara karşı merhametli olma, emri altında çalışan insanlara karşı merhametli olma, kötülük yapmak yerine merhametli olmayı tercih etmek, yöneticilerden merhamet dilemek, güçsüzleri koruma, kötü durumda olan insanlar için üzülme, kimseyi incitmemek boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yerli yabancı yazarlı eserlerde merhamet değerinin daha çok bitkiler ve hayvanlar için üzülme, insanlara karşı merhametli olma, zor durumda kalan insanlara üzülme, zor durumda olan çocuklar için üzülme, yoksulları koruma ve onlar için üzülme, çocuklarına karşı merhametli olma, engelli insanlar için üzülme boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

> "Anası tekrar, aynı şefkatle gözleri yaşararak onu bağrına basıp öptü (Ye10, s.218)".

> "Simon beni görünce bana acıdı, paltosunu çıkardı, bana giydirdi; beni buraya getirdi. Sen de bana yiyecek, içecek verdin ve bana şefkat gösterdin. Mükafatını Tanrı versin (Ya3, s.18)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde şefkat değerinin daha çok çocuklarına şefkatle yaklaşmak, çocuklarına özlem duyma, annelik duygusunu yaşama ve yaşatmak, annesinin şefkatine sığınmak, zorda olan insanlarla ilgilenmek boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde şefkat değerinin daha çok insanlara şefkatle yaklaşmak, güçsüzlere şefkatli davranma ve yardım etme, hayvanlara karşı şefkatli olmak, çocuklarına ve diğer çocuklara şefkatle yaklaşmak boyutlarında yer almıştır.

> "Bir daha böyle şeyler yapmayacağınıza, küçüklerinize sevgiyle, büyüklerinize saygıyla davranacağınıza söz veriyor musunuz? -Söz veriyoruz, dediler. Ellerini İbo'yla Recep'in omuzlarına attı. Okşarcasına kavradı omuzlarını. Ses perdesi değişmeden:
>
> -Bende kızım Peri adına bağışladım sizi, dedi. Ölüm tehlikesi atlattı ama yaşıyor o. Bilesiniz. Kurtuldu (Ye11, 186)".
>
> "Her şeyi affediyorum Sid. Bana yaptığın bütün kötülükleri affediyorum (Ya5, s.29)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde bağışlama değerinin daha çok zor durumlarda Allah'ın lütfuna mazhar olma, Allah'ın affına sığınma, mutluluk anında daha çok affedici olmak, yapılan hataları affetme, yapılan bir hata sonucunda yapılan özrü kabul etmek, her zaman hata ve kusurları affedici olmak, çocuklara karşı her zaman bağışlayıcı olmak, kendisine karşı yapılan kötülükleri affetmek boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yabancı yazarlı kitaplarda bağışlama değerinin daha çok insanların yaptıkları hataları görmezden gelmek ve affetmek, kötülükleri affetme, insanların bilgisizliğinden kaynaklanan olumsuzlukları affetmek boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

> "Çamlıca ormanının arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi. Fukaraya, zayıflara bakar; sofrasında misafir hiç eksik olmazdı. Dindardı. Ama mutaassıp değildi. Din, millet, padişah aşkını kalbinde duyanlardandı (Ye5,s.110)".

Millet sevgisi değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, milletini sevmek, milletine yapılan hakaretlere karşı çıkmak, milletine hizmet etmeyi amaç edinmek, milletinin iyiliği için elinden geleni yapmak, milleti için savaşmak, milletinin bağımsızlığı için fedakârlık yapmak, milletinin yararına çalışmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Kıra gittiğim zaman bir kır çiçeğini koparmadan, eğilir, renklerini, biçimini uzun uzun incelerim. Allah'ın büyük gücünü ve sanatını düşünürüm. Sizleri dinlerken güvencem arttı. Ne kadar doğru konuştunuz çocuklarım. Evet. Yanan bir orman yüreklerimizi sızlatmalı, zarar gören bir millet malı bizi üzmelidir (Ye3,s.65)".

> "Ne kadar gururlu, akıllı ve güzel olursanız olun, ölüm bir gün hepinizi dünyanın yüzünden silip süpürecektir (Ya7,s.79)".

Hakikat sevgisi değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, çevresindeki güzellikleri fark etmek, gerçeği onaylamak boyutlarında ele alınmıştır. Hakikat sevgisi değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, gerçeği ifade etmek, ölümün kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ifade etmek ve gerçeği onaylamak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Geceleri yıldızlı gökyüzüne bakıp düşler kurardı. Toprağı, yeşili, ağaçları çok seviyordu. Bahçelerden gelen ıslak toprak kokusunu içine çeker, ilerde bir gün orman içi bir köyde, küçük bir ev yaptırmayı tasarlardı (Ye12, 109)".

Doğa sevgisi değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, toprağı, yeşili ve ağaçları sevmek, doğaya karşı tutkulu olmak, doğadaki varlıkları korumak boyutlarında ele alınmıştır.

Sorumluluk

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan sorumluluk değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18: Sorumluluk Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
İtaat	18	4	22
Kanaat	11	3	14
Önderlik	6	3	9
Tutumluluk	2	0	2
Toplam	37	10	47

Tablo 18'de verilen sorumluluk değerini destekleyen değerler, itaat (f=22), kanaat (f=14), önderlik (f=9), tutumluluk (f=2) defa yer almıştır. Sorumluluk değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=37), yabancı yazarlı eserlerde (f=10) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Silahsız düşman, kendi lisanlarıyla tekrarladıkları bu emre bir koyun sürüsü usluluğuyla itaat etti (Ye5,s.102)".

> "Polly Teyze, tahminde yanıldığı için yarı üzgün; fakat kırk yılda bir Tom'un itaatkâr davranmış olmasından da oldukça memnundu (Ya5,9)".

İtaat değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, söz dinlemek, yöneticilerinin emirlerine uymak, aile büyüklerinin sözlerine itaat etmek, teslim olmak, uslu olmak boyutlarında ele alınmıştır. İtaat değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, söz dinlemek ve verilen emri yerine getirmek boyutlarında ele alınmıştır.

> "Kanaatkarlık elbette ki kaybedilmemesi gereken hasletlerden biridir (Ye7,s.18)".

> "İşte bak mesut bir hayat sürüyorum. Ne şikâyet ediyorum, ne de mızmızlanıyorum (Ya7,s.136)".

Kanaat değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, elindekilerle yetinmek, sahip olduğu şeylerin kıymetini bilmek, halinden şikâyetçi olmamak, hırslı olmamak, azla yetinmeyi bilmek, kısmetine razı olmak, kanaatkâr olmanın zenginlik olduğuna inanmak, haline şükretmek boyutlarında ele alınmıştır. Kanaat değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, hayatından şikâyetçi olmamak ve azla mutlu olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Doğu ülkeleri Ankara'da elçilikler kurmuşlardı. Mustafa Kemal'in adı Asya kıtasında da saygıyla anılıyordu. O, Doğu'nun bağımsızlık bayrağını çeken ilk adamdı. Önderdi. Türkiye tüm Doğu için bir örnekti. Mustafa Kemal özgür ve bağımsız yaşamak isteyen ülkelerin de bir lideri sayılabilirdi. Tutsak yaşayan ülkeler şimdi onun savaşından esinleniyordu (Ye12,s.222)".

> "Huntindon Dükü'nün oğlu olan Robin, büyüdükten sonra Normanlardan kötülük görmüş bu insanları bir araya getirip, onların önderi oldu (Ya4,s.9)".

Önderlik değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, bir grubun çalışmasına liderlik yapmak, ülkenin kalkınmasında öncü olmak, başarısı ile insanlara örnek olmak, lider olarak sorunları çözmek ve sorumluluğunun bilincinde bir yönetici olmak boyutlarında ele alınmıştır. Önderlik değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanlara önderlik yapmak ve haksızlıklara karşı çıkmada öncü olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Hâlbuki, Hatice diğer arkadaşlarından daha idareli hareket ediyor, defterini ve kalemini iyi kullanıyordu (Ye8,s.111)".

Tutumluluk değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, idareli olmak ve israf yapmamak boyutlarında ele alınmıştır.

Vatanseverlik

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan vatanseverlik değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19: Vatanseverlik Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
Cesaret	76	50	126
Fedakârlık	45	4	49
Mertlik	12	10	22
Kahramanlık	14	3	17
Özgüven	7	4	11
Gazilik	10	0	10
Yiğitlik	5	1	6
Şehitlik	5	0	5
Milli birlik şuuru	2	1	3
Feragat	1	0	1
Toplam	177	73	250

Tablo 19'da verilen vatanseverlik değerini destekleyen değerler, cesaret (f=126), fedakârlık (f=49), mertlik (f=22), kahramanlık (f=17), özgüven (f=11), gazilik (f=10), yiğitlik (f=6), şehitlik (f=5), milli birlik şuuru (f=3), feragat (f=1) defa yer almıştır. Vatanseverlik değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=177), yabancı yazarlı eserlerde (f=73) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "Korkaklığı hiçbir zaman kabul etmem ve etmiyorum. Yürekliyimdir, gözüm karadır aslında. Uyuklayan bir kedinin bıyıklarıyla oynayabilirim. Tavan aralarında tepinebilirim. Uyuyan bir adamın baş yastığı üzerinde dolaşabilirim. Bu sözlerde büyük alkış topladı (Ye11, s.109)".

> "Jeni, büyük adam gibi akıllı, mert ve cesur bulduğu ağabeyi Toni ile iftihar ediyordu. Bununla beraber Jeni'nin geceleri cesareti, Toni'nin gündüz ki cesurluğunu geçiyordu (Ya2, s.24)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde cesaret değeri zorluklar karşısında kararlı olma, vatanı için hayatını feda etmekten çekinmemek, inandığı değerler uğrunda mücadele etmede geri adım atmamak, inandığı değerler uğrunda yalnız kalsa da mücadelesinden vazgeçmemek, ölümden korkmamak, yürekli olmak, kuvvetli olmak, destek sahibi olmak, cesareti takdir etme boyutlarında ele alındığı görülmüştür. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde cesaret değeri, korkusuz olma, kendine güvenmek, haksızlıklara karşı çıkma, başkalarına destek olmak boyutlarında ele alındığı görülmüştür.

> "İnsaniyet sizden hoşnuttur; elbette adınız asrımızda tutulan tarihlerin en şanlı yapraklarına yazılır. Cenabı Hak sizden hoşnuttur; ettiğiniz hizmetleri, şüphe yok ki, melekler şimdiden rahmetle, hürmetle yâd ediyorlar. Ettiğiniz fedakârlığın kadrini ben bilirim (Ye1,s.77)".

> "Benim Joe'm da öyleydi. Her zaman şeytanlıklarla dolu, yaramaz bir çocuktu ama iyi kalpli, fedakâr bir çocuktu (Ya5,s.60)".

Fedakârlık değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, vatan yolunda her şeyi feda etmeye hazır olmak, vatanı uğruna ölümü göze almak, görev uğruna sevdiklerinden vazgeçmek, vatanı için canını vermek, fedakârlığın kıymetini bilmek, çocuklarını iyi evlat olarak yetiştirmek için her türlü sıkıntıya katlanmak, karşılık beklemeden fedakârlık yapmak, yaptığı fedakârlıkları başa kakmamak, sevdikleri için fedakârlık yapmaktan geri durmamak, bağımsızlık için her türlü sıkıntıya katlanmak, kendisi için yapılan fedakârlıkları unutmamak boyutlarında ele alınmıştır. Fedakârlık değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, insanların yaşadıkları sıkıntıları paylaşmak ve sevdiği için canını vermekten çekinmemek boyutlarında ele alınmıştır.

> "Benim umudum Doğu bölgesindedir Paşam, dedi. Ben Türkiye'nin kurtuluşunu orada görüyorum. Bilirsiniz, savaş yıllarında o bölgede çok bulundum. Halkı yakından tanırım. Mert insanlardır. Yüreklidirler. Sözlerinin erleridir, onlara güvenilir. Komutamdaki ordu kuvvetlidir. Halk bu orduya güvenir (Ye12, s.163)".

> "Merhamete gelen ihtiyar kadıncağız; Sahi mi? diyor ve kocasına dönerek, o pek mert bir çocuktur sözünü ilave ediyordu. Kocası da sevinçle, Oh, evet, o mert bir çocuktur, sözünü tekrarlıyordu (Ya9, s.104)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde mertlik değeri, babası gibi mert olmak, savaştan korkmamak, güçsüzleri korumak ve doğru bildiğini söylemekten korkmamak, boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde mertlik değeri, kimseden korkmamak, adil şartlarda savaşmak, zillete düşmektense ölmeyi tercih etmek boyutlarında ele alınmıştır.

> "Öküzlerin bulunmadığı yerlerde boyunduruğu yüklenip araba çeken; yalın ayak dağlarda, vadilerde cephelere yardım götürenler. Cephe gerisinin adsız kahramanları (Ye12, s.69)".

> "O küçük Calendal ne yaman kahraman bir oğlandı (Ya9, s.137)."

İncelenen yerli yazarlı eserlerde kahramanlık değeri, vatan için mücadele etme, cesur ve korkusuz olma, insanları zor durumlardan kurtarma, başkası için hayatını tehlikeye atmaktan çekinmemek boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde kahramanlık değeri, korkusuz olma boyutlarında ele alınmıştır.

> "Oğlum, dedi. Sizin bu büstü tanımanız bana kendime karşı olan güvenimi arttırıyor (Ye3, s.71)".

> "Bunu yavaş yavaş anlatmaya çalışınca Peter gülümseyerek gururlanıyordu. Böylece oyunlardaki hayal kırıklığını unutmuş ve kendine güveni artmıştı (Ya1 , s.42)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde özgüven değeri, kendine güvenmek, kendinden emin olmak ve kendine inanmak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde özgüven değeri, kimseden korkmamak, kendine güvenmek ve başarısından emin olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Milletinin dostluk ve kardeşlik mesajını getirdi. Gazi ile birlikte Batı Anadolu'yu gezdi. Köyde kentte Gazi'ye ve kendisine gösterilen sevgi onu çok duygulandırıyordu (Ye12, 272)".

Gazilik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, vatanı için savaşmak ve savaşta önderlik yapmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "O iri yarı, bıyıklı, yiğit bir adamdır. Herkesin yardımına koşan çok ama çok iyi bir insandır. Köyümüzde onu sevmeyen tek bir kişi bile yoktur (Ye8, s.7)."

> "Nottingham kenti baştan aşağı bu inanç dolu, çoşkun, yiğit insanların haykırışlarıyla yankılandı (Ya4 ,s.37)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde, yiğitlik değeri, zorda kalan insanların yardımına koşmak, yoksulları korumak, kimseden korkmamak boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde yiğitlik değeri, korkusuz olma boyutunda ele alınmıştır.

> "Bari ben tamamlayayım. Eğer vatanım için, şehit olacak kadar bahtım varsa, o zaman sen de istediğin adamı ihtiyar edebilirsin (Ye1,s.16)".

Şehitlik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, vatanı için canını vermek, dini değerleri uğruna hayatını feda etmek, şehit olmayı arzulamak, şehitliğin manevi değerine inanmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Çok mutluyum, dedi. Bu büyük milletin içinde doğmuş olduğum için, bu değerbilir milletin içinde yaşadığım için. Zoru onunla birlikte yendiğim, acıyı tatlıyı onunla beraber tattığım için mutluyum (Ye12, s.297)".

> "Ayrılık gayrılık çıkardılar. Oysa hepimiz İngiltere'nin evlatlarıyız. Hepimiz insanız (Ya4,s.52)".

Milli birlik şuuru değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, vatanı için dayanışma içinde olma, acıyı ve mutluluğu milletçe paylaşmak boyutlarında ele alınmıştır. Milli birlik şuuru değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, her türlü ayrılığa karşı çıkma ve vatan içinde birlik olma olarak ele alınmıştır.

> "Feragatler, fedakârlıklar para ile ödenmez, takdirle, alkışla veya birkaç tatlı cümle ile ödenir (Ye7,s.77)".

Feragat değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, karşılık beklemeden sevdiği şeylerden vazgeçmek boyutlarında ele alınmıştır.

Yardımseverlik

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan yardımseverlik değerini, yerli ve yabancı yazarlı eserlerde destekleyen değerler Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: Yardımseverlik Değerini Destekleyen Değerler

Değerler	Yazar		Toplam (f)
	Yerli (f)	Yabancı (f)	
İyi niyet	36	6	42
İyi kalplilik	4	16	20
İnsanlık	13	1	14
Cömertlik	7	7	14
Faziletli Olmak	1	4	5
İyi huyluluk	3	1	4
Toplam	64	35	99

Tablo 20'de verilen yardımseverlik değerini destekleyen değerler, iyi niyet (f=42), iyi kalplilik (f=20), insanlık (f=14), cömertlik (f=14), faziletli olmak (f=5), iyi huyluluk (f=4) defa yer almıştır. Vatanseverlik değerini destekleyen değerler, yerli yazarlı eserlerde (f=64), yabancı yazarlı eserlerde (f=35) defa yer almıştır. Aşağıda bu grupta yer alan değerlerin yer alış durumlarını göstermek açısından doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

> "İyimser yahut eski tabirle nikbin dediğimiz insanlar hakikaten yalnız kendilerinin hayatını tatlılaştırmakla kalmazlar, beraber yaşadıkları insanlara da hayatı pembe bir gözlük arkasından seyrettirirler. Böyleleri en feci hadiseler karşısında kaldıkları zaman bile ümitsizliğe kapılmaz; o karanlık hadisenin, gece içinde parlayan yıldızlar gibi, ışık veren bir noktasını bulup ertesi güne o noktadan bakmayı tercih eder (Ye7,s.115)".

> "Ona iyi davranmak istiyordu (Ya8,s.42)".

İyi niyet değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, her zaman iyimser olma, olaylara iyi tarafından bakmak, tanıdık ve tanımadık tüm insanlara nezaketle yaklaşmak, beraber olduğu insanların yaşam koşullarını güzelleştirmek için çaba harcamak, her zaman ümitli olmak, her zaman olumlu düşünmek, olayları hayra yormak, içinde kötülük taşımamak boyutlarında ele alınmıştır. İyi niyet değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, kimseye kötülük etmemek, insanlara iyi davranmak, iyimser olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Anam da çok iyi kalpli, şefkatli, güler yüzlü ve tatlı sözlüdür. Yalnız bize karşı değil, herkese karşı böyledir (Ye8,s.7)".

> "Benim Joe'm da öyleydi. Her zaman şeytanlıklarla dolu, yaramaz bir çocuktu ama iyi kalpli, fedakâr bir çocuktu (Ya5,s.60)".

İyi kalplilik değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, sevgi dolu olmak, herkesin iyiliğini istemek, herkese karşı iyi davranmak boyutlarında ele alınmıştır. İyi kalplilik değeri, incelenen yabancı yazarlı eserlerde, herkes için iyilik istemek, yardıma muhtaç insanlar için üzülmek, tüm insanlara karşı sevgi dolu olmak ve hep başkalarını düşünmek boyutlarında ele alınmıştır.

> "Dinimiz de bunu emreder, töreler de. Bu gün senin başına gelen, yarın benim başıma ya da çocuklarımın başına gelebilir. Elbette birbirimizi sevecek, birbirimizin yardımlarına koşacağız. İnsanlık budur (Ye7,s.74)".

> "Köylüler kulübeye geldiler, ölüyü yıkadılar, dışarı çıkardılar. Tabutunu yaptılar ve gömdüler. İyi insanlardı (Ya3,s.32)".

İnsanlık değeri incelenen yerli yazarlı eserlerde, insana yakışır bir şekilde davranmak, yabancı olan insanlara karşı sevgi ve ilgi duymak, her şeyin karşılığının maddi değerlerle karşılanamayacağına inanmak, insanların yardımına koşmak ve tüm insanların mutluluğunu istemek boyutlarında ele alınmıştır. İnsanlık değeri incelenen yabancı yazarlı eserlerde, ölmüş insanlara karşı insanlık görevlerini yerine getirmek boyutunda ele alınmıştır.

> "Asker sayısı bakımından Yunanlılar çok üstündü. Modern silahlarla donatılmışlardı. Yiyecekleri, içecekleri boldu. Giyim kuşamları yeniydi. Silahlarını, savaş araç gereçlerini hesaplamadan kullanıyorlar. Çünkü arkalarında zengin devletler vardı. Onlara her istediklerini cömertçe veriyorlardı (Ya12,s.206)".

> "Tanrı'm, Tanrı'm. Demek ki bütün bunlar başımıza cömertlikten geldi, diye konuştu (Ya8,s.40)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde cömertlik değeri, insanlara iyilikte sınır tanımamak, insanlara ikramda bulunmak, Allah'ın eşsiz cömertlik sahibi olduğuna inanmak, parasını ve malını ihtiyaç sahiplerine esirgemeden vermek olarak ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde cömertlik değeri, insanlara karşı eli açık olmak ve insanlara iyilik yapmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "İhtiyarlığın kötülüklerine karşı en iyi silahlar nelerdir biliyor musunuz? Bilgili ve faziletli olmak (Ye7, s.93)".

> "Faziletkâr rahiplerin safderunluğu burasını, esrarengiz ve korkulu bir yer yapmıştı (Ya9, s.192)".

İncelenen yerli yazarlı eserlerde fazilet değeri ahlak kurallarına uyma boyutlarında ele alınmıştır. İncelenen yabancı yazarlı eserlerde fazilet değeri, iyi işler yapmayı amaç edinmek, ömrünü insanlara faydalı işlere harcamak ve olgunluk sahibi olmak boyutlarında ele alınmıştır.

> "Bak şekerim, her ana baba, çocuğunun akıllı, uslu, iyi huylu ve çalışkan olmasını ister (Ye11,s.124)".

"İşte, kendi öz bahtsızlık hislerinin, sabırlı ve halim bu deniz işçilerinin ağzından çıkardığı şey, bu "Ah"dan ibaretti. Ne isyan, ne grev (Ya9,s.88)".

İyi huyluluk değeri, incelenen yerli yazarlı eserlerde, güler yüzlü olmak, güzel bir davranışı adet edinmek, çocuklarının iyi huylu olmasını istemek, amirlerine isyan etmemek olarak ele alınmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Değerlerden 100 Temel Eserlerdeki Değerler Tarafından Desteklenmeyen Değerler

100 temel eserde tespit edilen değerler içinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden bağımsızlık, estetik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik değerlerini destekleyen değer olmamıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın amacını gerçekleştirmeye yönelik olarak ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesindeki kitaplarda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler ve Sosyal Bilgiler Öğretim Program'ında yer alan değerleri destekleyen değerler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme ve bilimsellik değerlerinin yabancı yazarlı eserlerde yer almadığı tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden incelenen kitaplarda en fazla yer alan değerler, sırasıyla sevgi, yardımseverlik, saygı, estetik ve özgürlük değerleri olmuştur. Kitaplarda en az temsil edilen değerler bilimsellik, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, barış ve bağımsızlık değerleri olmuştur. Aktan ve Padem (2011) ilköğretim sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerde yer alan değerleri inceledikleri araştırmada, sırasıyla sorumluluk, sevgi, yardımseverlik ve dayanışma değerleri okuma metinlerinde en fazla yer alan değerler; sağlıklı olmaya önem verme, temizlik ve vatanseverlik değerleri ise okuma metinlerinde en az yer alan değerler olmuştur. Ayrıca okuma metinlerinde bağımsızlık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik değerleri hiç yer almamıştır. Araştırma sonuçları en fazla ve en az olan değerler bakımından araştırmamızı destekler niteliktedir. Ayrıca okuma metinlerinde yer almayan değerler arasında yer alan bağımsızlık ve hoşgörü değerlerine, incelediğimiz

yabancı yazarlı eserlerde hiç yer almayan ve tüm eserlerde en az olan değerler arasında olması bakımında da benzer sonuçlar taşımaktadır.

Akbaş (2004) araştırmasında öğrencilerin puanları, ortalamaları arasında en düşük olan değerlerin sorumluluk sahibi olmak, estetik, dayanışma ve hoşgörülü olmak gibi değerler olduğunu söylemektedir. Hoşgörülü olma değeri ile ilgili bulgu, araştırmamızı destekler niteliktedir. Hoşgörü değeri araştırmamızda yerli ve yabancı yazarlı eserlerde ez az yer alan ve aynı zamanda diğer değerler tarafından az desteklendiği tespit edilmiştir. Şen (2007) Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi ile ilgili araştırmasında, kitaplarda en çok rastlanan değerler, sevgi, duyarlılık, yardımseverlik, saygı ve sorumluluk değerleri olurken, kitaplarda en az temsil edilen değerler ise; bağımsızlık, sağlıklı olmaya önem verme, barış, bilimsellik ve özgürlük değerleri olmuştur. Bu bulgulardan, duyarlılık ve özgürlük değerleri dışındaki değerler, araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Duyarlılık ve özgürlük değerlerinde ortaya çıkan bu farklılığın çalışma grubunu oluşturan eserlerde bu değerlere vurgu yapan farklı örneklem eserlerin seçilmiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şen (2008) altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ilettiği değer açısından incelediği araştırmasında, sevgi ve vatanseverlik değerleri metinlerde en fazla yer alan değerler olurken; barış, aile birliğine önem vermek, misafirperverlik, temizlik en az iletilen değerler olarak tespit edilmiştir. Türkçe ders kitabında metinlerde en fazla yer alan değerler ile 100 temel eser listesinde yerli ve yabancı eserlerde en fazla yer alan değerlerin aynı olduğu görülmektedir. Bu da çalışma grubunu oluşturan eserler ile ilgili araştırmada seçilen metin içeriklerinde sevgi, yardımlaşma, saygı ve vatanseverlik konularına ayrıntılı yer verilmiş olmasıyla açıklanabilir. Aktan ve Padem (2011) tarafından ilköğretim 5.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan değerlerin incelendiği araştırmada, sırasıyla sevgi, başarılı olma, estetik ve yardımseverlik değerleri okuma metinlerinde en fazla yer alan değerler olarak tespit edilmiştir. Okuma metinlerinde en fazla yer alan değerlerin, araştırmamızda en fazla yer alan değerlerle örtüştüğü görülmektedir. Baysal (2009) araştırmasında öğrencilerin beşinci sınıfın sonunda programda kazandırılması beklenen ve duyuşsal alanda yer alan değerlerden duyarlılık/sorumluluk, dayanışma/işbirliği, hoşgörü, çalışkanlık, insana ve çevreye saygıyı doğru tanımladıkları ve sıralanan değerlere çoğunlukla sahip olduklarını belirtmiştir. Araştırma bulgularımızda yer alan saygı (insana ve çevreye saygıyı) ve yardımseverlik (dayanışma/işbirliği)

değerlerinin kitaplarda fazla yer almasından dolayı, bu değerlerin öğrencilere kazandırılmasında 100 temel eser listesinde yer alan eserlerin katkı sağlayacağı söylenebilir. Aktan ve Padem (2011) Türkçe ders kitabında kullanılan okuma metinlerde yer alan değerleri inceledikleri araştırmada, sırasıyla sevgi, başarılı olma, estetik ve yardımseverlik değerleri okuma metinlerinde en fazla yer alan değerler, bağımsızlık, çalışkanlık, duyarlılık, hoşgörü, özgürlük değerleri ise okuma metinlerinde en az yer alan değerler olmuştur. Araştırma sonuçlarına göre okuma metinlerinde en fazla yer alan değerlerin araştırmamızla birebir desteklerken, en az yer alan değerler bakımından ise hoşgörü ve bağımsızlık değerleri dışındaki değerlerde farklılık göstermiştir. Okuma metinlerde ve incelenen eserlerde en fazla yer alan değerlerin birebir benzerlik göstermesi, okuma metinlerinde aynı değerleri temele alan okuma metinlerin çokluğundan kaynaklanmış olabilir.

Yaptığımız araştırmada bilimsellik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin kitaplarda en az yer alan değerler olmasına karşılık, Yiğittir (2010) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenler tarafından bu değerlerin en üst düzeyde kazandırıldığı ifade edilmiştir. Bu da öğretmenlerin bu değerlendirmeyi Sosyal Bilgiler dersi öğretimi üzerinden yapmasından kaynaklanmış olabilir. Şahin (2010) tarafından yapılan araştırmada ise, katılımcı öğretmenler programda yer alan değerler içerisinde sorumluk, saygı, vatanseverlik, dürüstlük, doğruluk, adil olma, hoşgörü, bayrağımıza İstiklâl Marşı'na değerlerinin öğretimini öncelikli bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler tarafından öncelikli bulunan değerler ile kitaplarda yer alan değerlerin hoşgörü değeri dışında örtüştüğü söylenebilir. Külünkoğlu'nun (2010) araştırmasında, ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplardaki metinlerin ilettiği değerleri incelediği araştırmasında metinlerde en az yer verilen değerler, dürüstlük, estetik, misafirperverlik, özgürlük ve saygıdır. En fazla yer verilen değer ise doğa sevgisidir. Öğrencilere verilen okuma kitaplarında yer alan değerler ile Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde yer alan değerlerin birbirini tamamlaması, birbirlerini desteklemesi gerekmektedir. Araştırma bulgularına göre Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin ilettiği değerler ile 100 temel eserde yer alan değerlerin farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Kumbasar (2011) yaptığı araştırmada, Muzaffer İzgü'nün romanları iletilerin sayısı ve içeriği dikkate alındığında adil olma, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, misafirperverlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik değerleri için yeterli bulunurken; arkadaşlık, barış, bilimsellik, hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme, vatanseverlik değerle-

ri açısından yetersiz görülmüştür. Araştırmamız kapsamında barış, bilimsellik, hoşgörü değerleri diğer değerler tarafından en az desteklenen değerler arasında yer alırken, sağlıklı olmaya önem verme değerini destekleyen değer olmamıştır.

Yiğittir (2010) araştırmasında, ailelerin okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdiklerini ifade etmiştir. Araştırmacı bunun nedenini ise; ailelerin bu değerleri tercih etmesinde sosyo-ekonomik düzeylerinin etkili olabileceğini ifade etmiştir. Bu araştırma bulgularında öncelik verilen değerlerden saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerinin incelenen eserlerde en çok yer alan değerler arasında yer alırken, diğer değerlerin de kitaplarda yer almasına karşılık istenilen düzeyde kitaplarda yer almadığı tespit edilmiştir. Karagöz (2009) Türkçe ders kitaplarındaki metinleri incelediği araştırmada, çalışkan olma, zorluklar karşısında yılmama değeri ve yaratıcı/yapıcı olma, sabırlı olma, canlıları sevme, yardımsever olma, öğrenmeye meraklı ve istekli olma, çalışma bilincini taşıma, araştırmacı olma, okuma alışkanlığı kazanma değeri ders kitaplarında en sık rastlanan değerler olmuşlardır. Bu değerlerden yardımsever olma, sevgi (canlıları sevme) değerleri araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Yine aynı araştırmada Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde, bağımsızlık, başkalarının haklarına saygı duyma, bilginlere değer verme, bilimsel düşünceye önem verme, (bilimsellik) cömert olma, çevre koruma bilincine sahip olma, isteklerimizi aile şartlarına göre ayarlayabilme, kanunlara itâat etme, okuma alışkanlığı kazanma, paylaşma, sağlığın değerini bilme (sağlıklı olmaya önem verme), sanatçılara değer verme, temiz olma değerlerine yeterince yer verilmemiştir. Bu değerlerden bağımsızlık ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin en az temsil edilen değerler arasında yer alması, araştırmamızdaki bulguları destekler niteliktedir.

Uçar (2009) araştırmasında, elde ettiği bulgulara göre itaat, saygı, yardımlaşma, dayanışma gibi değerler ders kitaplarında ağırlıklı olarak bulunmaktadır. Bu değerlerden saygı ve yardımseverlik (yardımlaşma) kitaplardaki ağırlıklı değerler içinde yer alması, araştırmamızı desteklemektedir. Çengelci (2010), tarafından yapılan araştırmada, sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik ve dayanışma değerlerinin örtük program yoluyla öğrenciler tarafından, birbirlerine kazandırmaya çalıştıkları değerler olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler içerisinde yer alan sevgi, saygı ve yardımseverlik değerleri incelenen kitaplar içinde en çok değerler içinde yer alırken, hoşgörü değeri ise en az yer alan değerleri içinde yer almıştır.

Yapılan analizler sonucunda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden adil olma, aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, hoşgörü, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin, kitaplarda tespit edilen diğer değerler tarafından desteklendiği görülmüştür. İncelenen yerli ve yabancı yazarlı kitaplarda tespit edilen değerler içinde, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden bağımsızlık, estetik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik değerlerini destekleyen değer olmamıştır. Aydın (2003) tarafından yapılan araştırmada, temizlik değeri öğretmenleri değer verdikleri ilk on değer arasında yer almıştır. Memiş ve Gedik (2010) araştırmalarında, hoşgörülü olmanın öğretmenlerin değer yönelimlerinde en öne çıkan değerler içinde olduğunu ortaya koymuşlardır. Kumbasar'ın (2011) araştırmasında, incelenen okuma kitapları arkadaşlık, barış, bilimsellik, cesur olma, fedakârlık, hoşgörü, iffetli olma, sağlıklı olmaya önem verme, sabırlı olma, kanaatkârlık, tutumlu olma, vatanseverlik değerleri açısından yetersiz bulunmuştur. Bu değerler arasında yer alan hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme değerleri de çalışmamızda hiç desteklenmeyen değerler arasında yer almıştır. Bu sonuçlar, araştırmada elde ettiğimiz bulgularımızı destekler niteliktedir. Değerler ile ilgili yapılan araştırmalarda mevcut sınıflamalar ve sadece belirli değerler kullanılması, diğer değerlerin göz ardı edilmesine ve araştırılmamasına yol açmaktadır. Bu bakımdan değerler ile ilgili yapılan araştırmaların geniş bir değer yelpazesine yayılması önemlidir. Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Öğrenciler için hazırlanacak okuma kitaplarında öğrenciye öğretim programlarındaki değerleri ve bu değerleri destekleyen diğer değerleri kazandıracak içeriğe sahip metinlerin olduğu kitaplar tercih edilmelidir.
- İncelenen yerli ve yabancı eserlerde en az yer alan barış, bilimsellik hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin yansıra diğer değerler tarafından en az desteklenen adil olma, duyarlılık, hoşgörü ve özgürlük değerleri ile diğer değerler tarafından hiç desteklenmeyen bağımsızlık, estetik, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik değerlerine yer veren eserler de değerlendirilmelidir.

Kaynakça

Ada, S., Baysal, Z. N. ve Korucu, S. (2005). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf içi Olumsuz Davranışlara Gösterdikleri Tepkilerin Karakter Eğitimi ve 2005 İlköğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi*. Değerler Eğitimi Dergisi, 3(10), ss. 7-18.

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Akbaş, O. (2006). *Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış*. Değerler Eğitimi Dergisi, 16(6), 9- 27.

Akbaş, O. (2008). *Sosyal Bilgilerde Değerler Öğretimi*. (Editörler: Bayram Tay&Adem Öcal). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Anakara: PegemA Yayıncılık.

Akbaş, O. (2009). İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma. Kastamonu Eğitim Dergisi, 17(2), 403–414.

Akkaya, N.(2013). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri. Folklor/Edebiyat, 2013,19(74):185-198

Aktan, O ve Padem, S. (2011). *İlköğretim 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerde Yer Alan Değerler.* Değerler Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir.

Aktan, O ve Padem, S. (2011). *İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Kullanılan Okuma Metinlerinde Yer Alan Değerler.* Değerler Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir.

Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde "Yardımseverlik" değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi.* Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aladağ, S. ve Kuzgun, M.P.(2015). *Sınıf öğretmeni adaylarının 'değer' kavramına ilişkin metaforik* algıları. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi; 2015; (29): 163-194

Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bolu.

Aslanargun, E. (2012). *Okul Müdürlerinin Sahip Olması Gereken Değerler. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.* Educational Sciences: Theory & Practice – 12 (2) [Ek Özel Sayı/Supplementary Special Issue]. Bahar/Spring • 1327-1344.

Ateş, F.(2014). *İlkokul Ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Çalışma.* Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aydın, M. (2003). *Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği*. Değerler Eğitimi Dergisi, İstanbul: EDAM. C. 1; 3 (121–144).

Balcı, F.A. ve Yanpar, Yelken T. (2010). *İlköğretim öğretmenlerinin "değer"*

kavramına yükledikleri anlamlar. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39, 81-90.

Balcı, A.ve Yanpar, Yelken T.(2013). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri*. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 14, Sayı 1, Nisan 2013, Sayfa 195-213.

Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2005). *İlköğretim ve Ortaöğretim Yöneticilerinin Özdeğerlerinin Betimlenmesi: Tokat İli Örneği.* Değerler Eğitimi Dergisi,3(10), 19-31. © Değerler Eğitimi Merkezi

Barton, K., Levstik, L. (2004). *Teaching History For The Common Good*. London: Lawrence Erlbaum Assocıates Publishers inc.

Baydar, P. (2009). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Beill, B. (2003). *İyi Çocuk, Zor Çocuk "Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?"*. (Çev. Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi

Bektaş, F. Ve Nalçacı, A.(2012). *Bireysel değerler ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutum arasındaki ilişki*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. Educational Sciences: Theory & Practice, 12 (2) [Ek Özel Sayı/Supplementary Special Issue].Bahar/Spring • 1239-1248.

Bektaş, M. ve Karadağ, B.(2013). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin yardımlaşma değerine yönelik geliştirdikleri metaforların incelenmesi*.Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer 2013, p. 271-286.

Bektaş, F., Nalçacı, A., ve Karadağ, E. (2014*). İlköğretim okulu öğrencilerinin algıladıkları evrensel değerlerin bir yordayıcısı olarak okul iklimi*. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 281-293.

Büyüköztürk, Ş vd. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksel Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması.* Yayınlanmamış doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman, H.(2013). *Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Değerler Eğitimi Dergisi Cilt 11, No. 25, 33-56, Haziran 2013.

Çetin, Ş.(2013). *Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*.Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer 2013, p. 1733-1743.

Çubukçu, Z. vd.(2012). *Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Gözünde Öğretmenin Sahip Olması Gereken Değerler.* Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi / 2012 Cilt: 2, Sayı: 1.

Demirel, M.(2009). *Sınıf Öğretmenlerinin Ve Okul Yöneticilerinin Karakter Eğitimine İlişkin Öz-Yeterlik İnançları*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 37: 36-49.

Demirtaş, Z., ve Ekmekyapar, M. (2012). *İlköğretim okulu yöneticilerinin değerlere dayalı yönetim uygulamalarının okul kültürüne etkisi.* Kuram ve UygulamadaEğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice], 18(4), 523-544.

Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). *Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi.* Değerler Eğitimi Dergisi, 6(16), 69-91.

Dilmaç, B., Deniz, ve M, Deniz, M. E. (2008).*Üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile değer tercihlerinin incelenmesi.* Değerler Eğitimi Dergisi, 7(18), 9-24.

Dilmaç, B., Ertekin, E. ve Yazıcı, E. (2009). *Değer tercihleri ve öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Değerler Eğitimi Dergisi, 7(17), 27-47.

Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması.* Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 10(39), 356-383.

Doğanay, A. (2006). Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi. (Ed.Öztürk, C. ve Dursun, D.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (2.baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğanay, A. (2009). *Değerler Eğitimi*. (Editör: Cemil Öztürk). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Anakara: Pegem Akademi.

Fidan, N.K(2009). *Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri.* Kuramsal Eğitim bilim, 2 (2), 1-18.

Fırat, N.Ş.(2010). *Okul Müdürü ve Öğretmenlerin Okul Kültürü ile Değer Sistemlerine İlişkin Algıları*. Eğitim ve Bilim 2010, Cilt 35, Sayı 156 Education and Science 2010, Vol. 35, No 156.

Garcia J., Michaelis, J.U. (1998). Social *Studies for Children. A Guide to Basic Instruction.* Boston: Allyn and Bacon.

Gökçek, S. (2007). 5–*6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Gömleksiz, M., N.(2004). *Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ ili örneği*. Değerler Ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu'. 26- 28 Kasım. İstanbul. S. 727-742.

Gömleksiz, M. N., Cüro, E. (2011). *Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.

Gör, F.(2013). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında merhamet değeri.* Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Gültekin, F. (2007). *Tarih Dersinde İşe Koşulabilecek Değer Öğretiminin Yeni Yaklaşımlarının Öğrencilerin "Hoşgörü" Değeri Anlayışlarının Gelişimine Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Günaydın, G. (2005). *Doğan Kardeş Dergisinde Çocuğa Kazandırılması Hedeflenen Değerler ve Ortaya Çıkan Çocuk Modeli*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Gündüz, Y.ve Çoşkun, Z.S.(2012).*Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.* Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 13, Sayı 1, Nisan 2012, Sayfa 111-131

Güven, B. ve Soydaş, S. (2011, Mayıs). *İlköğretim öğrencilerinin saygı ve hoşgörü kavramlarına ilişkin oluşturdukları metaforların incelenmesi*. 10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Sivas.

Güven, B. ve Soydaş, S. (2012, Eylül). *Öğrencilerin adalet ve hak kavramlarına ilişkin oluşturdukları metaforların hermeneutik yaklaşımla incelenmesi. 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, İstanbul.*

Güzel, D.(2013). *3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Hökelekli, H., Gündüz, T. (2007). Üstün *Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri.* Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. (Edt. Kaymakcan, R. ve diğerleri.) İstanbul: DEM Yayınları, 371–396.

Izgar, G.(2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi.* Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

İnan Kılıç, A. (2009). *Yüz Temel Eserde Dini Ve Ahlaki Değerler*. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

İşcan, D.C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği.* Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kalaça, H. (2013). *Türk atasözleriyle değerler eğitimi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karaçanta, H. (2013). *Üniversite öğrencilerinin milli değerlere yönelik metaforları.* Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 32, s.107-114

Karagöz, F. (2009). *Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre İlköğretim 6. Ve 7.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerler (Muğla İli Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2011). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi*. Değerler Eğitimi Dergisi, 9(21), 29-55.

Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kılıç, A. (2011). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerin Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerde Yer Alma Düzeyleri*. Değerler Eğitimi Sempozyumu, Eskişehir. URL: http://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri adresinden 24/01/ 2014 tarihinde indirilmiştir.

Kıroglu, K. (2008). *İlköğretim Programları (1-5. Sınıflar)*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Köseoğlu, S.A.(2015). *Öğretmen adaylarının ahlak kavramına ilişkin metafor kullanımları*. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching Ağustos 2015 Cilt:4 Sayı:3 Makale No: 25 ISSN: 2146-9199

Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Kurnaz, A., Çiftçi, Ü. ve Karapazar, H.(2013). Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerin Değer Algılarının Betimsel Bir Analizi. Değerler Eğitimi Dergisi © Değerler Eğitimi Merkezi Cilt 11, No. 26, 185-225, Aralık 2013

Külünkoğlu, T. (2010). *İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi.* Y*üksek* lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

M.E.B. (2005). *İlköğretim Okullarında Okutulacak 100 Temel Eser Konulu Genelge*. 2005/70

M.E.B. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf Programı Öğretim Programı Ve Kılavuzu.* Ankara: M.E.B Yayınları.

Memiş, A. & Güney Gedik. E. (2010). *Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri*. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 8, No.20, 123-145.

Merey, Z., Kuş, Z. & Karatekin, K. (2012). *Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(2), (Ek Özel Sayı). 1613-1632.

Meydan, H.(2014). *Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme*. Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2014, ss. 93-108

Okudan, A. Y. ve Ekşi, H. (2011). *Eğitim yöneticilerinin bakış açısı ile değerler eğitimi*. *Türk Fen Eğitimi Dergisi,* 8(2), 178-190.

Özdemir, S.ve Sezgin, F.(2011). *Öğretmen Adaylarının Bireysel ve Örgütsel Değerler ile Öğrencilerde Görmek İstedikleri Değerlere İlişkin Önem Sırası Algıları.* Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (2011) 4/2, 1-21

Parlar, H., Çavuş, M., Levent, F. Ve Ekşi, H.(2010). *Yöneticilerin Karakter Eğitimi Yeterlik İnancı Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Journal of Values Education © Center for Values Education Vol. 8, No. 19, 177-205.

Sarı, E. (2005). *Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği*. Değerler Eğitimi Dergisi, 3, 73-88.

Savage, T.V., Armstrong, D.G. (1998). *Effective Teaching in Elemantary Social Studies. Columbus*: Merrill an İmprint of Prentice Hall.

Seefeldt, C. (2004). *Social Studies for The Preschool/Primary Child*. Columbus: Pearson Merrill Prentice Hall.

Sezgin, F.(2006). İl*köğretim Okulu Öğretmenlerinin Birey-Örgüt Değer Uyumuna İlişkin Algıları*. Educational Administration: Theory and Practice Fall 2006, Issue 48, pp: 557-583 Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Güz 2006, Sayı 48.

Şahin, H. (2010). *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. Ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri.* Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şen, Ü. (2008). *6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 1/5(763-779).

Tahiroğlu, M.,Yıldırım, T.ve Çetin, T.(2010). *Değer eğitimi yöntemlerine uygun geliştirilen çevre eğitimi etkinliğinin, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumlarına etkisi*. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 30, Sayfa 231-248, 2010

Tahiroğlu, M. (2012). *Değerler eğitiminin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin trafik kurallarına yönelik tutumlarına etkisi*. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, Nisan 2012, ss.123 -136.

Temli, Y., Şen, D. ve Akar, H.(2011). *İlköğretim Sınıf ve Sosyal Bilimler Öğretmenlerinin Ahlak Eğitimine Yönelik Algıları ve Eğitimlerine Genel Bir Bakış.* Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. Educational Sciences: Theory & Practice - 11(4).Güz/Autumn.2045-2067.

Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Turan, S.ve Aktan, D.(2008). *Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler*. *Türk E*ğitim Bilimleri Dergisi. Bahar 2008, 6(2), 227-259.

Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Varol, Ç. (2013). *Sosyal bilgiler derslerindeki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yaman, H. Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler.* Değerler Eğitimi Dergisi, 7(18), 107-120.

Yaşaroğlu, C.(2014). *Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science Doi number:http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2372 Number: 27 , p. 503-515, Autumn I 2014.

Journal of Values Education
Vol. 13, No. 30, 7-68, December 2015
© Center for Values Education

The Case of Supporting the Values in Social Sciences Education Program with the Values Which Are in 100 Basic Works *

Osman AKTAN **

Abdurrahman KILIÇ ***

Introduction

Nowadays while everything is constantly changing in an incredibly fast pace, and no wonder that our society is having its share from this change. This change has enormous impact, especially, on children and teenagers. Consequently, the burden on families is getting harder and harder (Yel and Aladağ, 2009, p. 123). For a child, the starting point is family**.** Education which will be given by the family, of course, by taking into consideration the body, mind, heart and soul harmony, a strong basis for values education would be established (Kılıç, 2011). However; school also has very important duties and responsibilities (Doğanay, 2009, p. 227). Schools are the places where the values acquired in family will be reinforced and some new values will be added (Hökelekli and Gündüz, 2007, p. 389). One of the courses which is effective for society's acquisition of

* This study has benefitted from the master thesis which belongs to Osman Aktan and which has been completed with the consultancy of Prof. Dr. Abdurrahman Kılıç

** Teacher, PhD Student

E-mail: karakteregitimi@gmail.com

Address for correspondance: Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğü- Düzce

*** Prof. Dr., Düzce University, Faculty of Education, Department of Education Sciences

E-mail: akilic52@hotmail.com

essential values and moral principles is social studies (Akbaş, 2008, p. 336). In order to make individuals know themselves and recognise their physical and social environment and also develop a positive behaviour and attitudes, the social studies education aims to help individuals mature mentally, cognitively and psychomotorly in order to act in accordance with their understanding, attitudes and values (Doğanay, 2006, p. 226). Today, the primary school program which was put into practice in 2004-2005 educational years still keeps it validity. In the primary school, 4th and 5th grade social studies program, values are put under one topic. The numbers of values which are included in the 4th and 5th grade social studies program were determined as twenty (Ministry of National Education, 2009). In our country, 100 Basic Works list for the primary school, 5th, 6th, 7 and 8th grade students was determined by Ministry of National Education (MEB) with circular letter 2005/70. The published circular has these statements like "Reading book enriches the personality. A well-chosen book opens a new horizon for a person. A person's viewpoint of the world is shaped via books." (2005/70, The MEB Circular, 2005).

The reading books except the course books are effective sources to improve the students' awareness of reading and to convey social values to the students. Reading books help students, both; to improve their awareness of reading and to bring values to them and also to broaden their horizons. Therefore, the passages in the reading books should also be presented in such a way that students will embrace values to themselves and they will see appropriate behaviour models. Whether the values presented in 100 Basic Works reading books are supporting the values which are given in the social studies program or not is a question that begs answers. In the light of this information, the problem of the study was stated as "What is the degree of support of the values which take place in 100 Basic Works for the primary school students to the values which are given in the Social Sciences Program?"

The Model of the Research

In this study, the content analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used. Content analysis method can be defined as a renewable, systematic technique in which some words of in a text is summed up with smaller content categories with several codifications based on some certain rules (Büyüköztürk at al., 2009, p. 263).

Data Source and Study Group

Data source of the research consisted of the books in the list of "100 Basic Works" which Ministry of National Education recommended for the primary school students in 2005. The study group consisted of twenty one (21) books in total (12 books by native authors and 9 books by foreign authors). They were chosen according to the maximum variety sampling, one of the purposeful sampling methods.

Gathering Data

By taking into consideration the related fields in literature and the values stated in the primary school programs, the values in the books were detected. Words, sentences and paragraphs expressing a value were analysed and coded by reading the books. The correctness of the value or values, was tested by taking the specialists' view about the value or values that a sentence or a paragraph represented. As the last stage, a data set was obtained. The data set consisted of 89 pages from the books by native authors and 62 pages from the books by foreign authors' books.

Analysis of Data

The values were obtained by the analysis which was made on the data set that was formed from the books which were selected as study group. The latest data set obtained from books was read. After that, the books were compared with data set by reading them again. The words, the sentences and the passages expressing a value were codified in the obtained data set. While the codification was being done, the values and sub-values which represented the related field best were selected. After the codification, the mutual themes were reached. The values and sub-values that were reached after the codification were grouped according to the semantic function and then the value groups were formed. These value groups were classified according to the supporting degree or level to the values that were given in the social studies program. The validity and reliability analysis were done on the data that was obtained.

Findings

The study's first sub-problem was stated as "What if the values that take place in the social studies program is available in 100 Basic Works?" As a result of

the analysis, it was seen that the values that presented in the social studies program account to total (f=1457). It was seen that the values that take place in the social studies program take place in the books by native authors (f=835) and the books by foreigner authors (f=622). It was seen that the values that take place in the program are represented more in the books by native authors. The values that take place most in the books are love (f=562), helpfulness (f=233), respect (f=155), aesthetics (f=135) and freedom (f=51) respectively. The values that take place least in the books are being scientific (f=1), giving importance to be healthy (f=2), tolerance (f=3), peace (f=12) and independence (f=13).

Research's second sub-problem was stated as " What is the case if the values in 100 Basic Works for primary schools support the values in the social studies program?". All the values that were analysed in relation to the research's aim were grouped according to the similarities regarding the semantic function, and the supporting value groups were determined. In the result of the analysis, it was seen that the values that take place in the social studies program including being fair, giving importance to family unity, peace, being scientific, diligence, cooperation, sensitiveness, honesty, tolerance, freedom, respect, love, responsibility, patriotism and helpfulness are being supported by the other values that are determined in the books. The values which take place in the social studies program including independence, aesthetics, and hospitableness, giving importance to be healthy and being clean weren't supported by the values that were determined in 100 Basic Works.

Discussion, Result and Suggestions

To realise the aim of the research, the values that presented in the social studies program and the values that take place in the book list of 100 Basic Works and the values that support the values taking place in the social studies program were analysed. As a result of the analysis, it was found out that the values which take place in the social studies program including tolerance, giving importance to be healthy and being scientific do not take place in the books by foreign authors. Of the values that take place in the social studies program, the most-repeated ones that occur in the analysed books include love, helpfulness, respect, aesthetics and freedom respectively. The less-repeated values in the books include the values of being scientific, giving importance to be healthy, tolerance, peace and independence. In Aktan and Padem's research (2011) the values taking place in the reading passages of the course books used in the primary school social

studies were analysed and it was found out that respectively responsibility, love, helpfulness and cooperation were the values which occur most in the reading passages, while giving importance to be healthy, being clean and patriotism were the values which occur least in the reading passages. Furthermore, the values of independence, honesty, aesthetics, tolerance, hospitability never take place in the reading passages. The results of that research support our research in terms of the values which take place most and least. Moreover, the values of independence and tolerance which never presented in the reading passages also have similarities in terms of the values which occur least in all works and which never found in the analysed works by foreign authors. Akbaş (2004) states in his research that the students' lowest scores on values are: being responsible, aesthetics, cooperation and tolerance. The finding about being tolerant supports our research. The value of tolerance was found out as the value that occur least in the books by native and foreign authors and as the value which is supported least by the other values. In Şen's (2007) research on the value teaching in Turkish education via 100 Basic Works done in 2005 by Ministry of Education, state that the values which are most frequently seen in the books include love, sensitivity, helpfulness, respect and responsibility while the ones which are represented least include independence, giving importance to be healthy, peaceful, being scientific and free. These findings except for the values of sensitivity and freedom support our research. It is believed that the difference that appeared in the value of sensitivity and freedom may result from the fact that the different sampling on works which emphasized these values were chosen for the study group.

In the result of the analysis, it was seen that the value of being fair, giving importance to family unity, peace, being scientific, dignity, cooperation, sensitivity, honesty, tolerance, freedom, respect, love, responsibility, patriotism and helpfulness found in the social studies program is supported by the other values that was detected in the books. Among the detected values in the books by native and foreigner authors, there weren't any values which support the values of independence, aesthetics, and hospitality, giving importance to be healthy and being clean from the social studies program. In a study done by Aydın (2003), the value of being clean took place among the first ten values which teachers rank as the most important. In Memiş and Gedik's research (2010), they revealed that tolerance was one of the most outstanding values among the teachers' value tendency. In Kumbasar's research (2011), the analysed reading books was found as inefficient in terms of the values of friendship, peace, being

scientific, gaminess, devotion, tolerance, chasteness, giving importance to be healthy, being patience, austerity, husbandry, patriotism. Among these values, tolerance and giving importance to be healthy which were not supported at all in our study. These results support the findings that we reached in our research.

Classifying and using only some certain values in the research studies carried out on values, might cause other values to be neglected or not to be detected. In this respect, it is important to extend the analysis to a wide range of values in the future studies. Regarding the research results, the following suggestions were done:

- The reading books which will help students to obtain the values included in the program and the other values supporting these values should be emphasized.
- The works which give place to the values of independence, aesthetics, hospitality, giving importance to be healthy and being clean which are not supported by the other values and the values of being fair, sensitivity, tolerance and freedom which are the least supported by the other values, and as well as the values of peace, being scientific, tolerance, giving importance to be healthy which occur the least in the works by native and foreign authors should be also taken into consideration.

Keywords- Values, Values education, Primary school 100 basic works, Social Studies Education Program